

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LÁNGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

A „Szociálpolitikai Szemle” részben magyar nyelvű kiadása a címlapunkon kitéve négy-nyelvű folyóiratnak. A fősúlyt azonban a magyar anyagra helyezi, amelyből külföldi társlapjaink viszont átveszik a magyar vonatkozású közleményeket.

Rónai Zoltán:

Szociális jog és választói reform*)

A törvényhozás szervezete, a választójog terjedelme igen szorosan függ össze a törvényhozás természetével, a hozott törvények tartalmával, szellemével. A magyar jogfejlődés egyenesen érthetetlen előttünk, ha nem nézzük a választójog szemszögéből is.

Miután nincs választójoga és így nincs politikai befolyása a munkásság és polgárság széles rétegeinek, nincsenek biztosítva azok a szabadságjogok, amelyeknek kivívása elsősorban ezeknek a társadalmi osztályoknak érdekük. Némely közjogi írók szerint ugyan a gyülekezési szabadság „olyannyira lényeges jog, hogy nélküle a magyar szabadság csonka”. De azért gyülekezési, egyesülési s a személyes szabadságot mélyen érintő toloncolási jogunk, valamint sajtójogunk bizonyos részei teljesen a rendőri hatóságok kényétől-kedvétől függenek. Jellemző vonása jogrendünknek, hogy bár a jog nem egy jelentéktelenebb területét törvény szabályozza, a szabadságjogok fontos kérdéseiben még ma is *miniszteri rendeletekkel* kormányoznak. Az ok: a rendelet nyilván jobban simul az uralkodó osztályok pillanatnyi érdekeihez, mint a nehezkesebb törvény. S csakugyan a miniszteri rendeletek egyes munkásmozgalmak hatása alatt a munkásság gyülekezési és egyesülési szabadságát a rendesnél jobban korlátozzák. S a rendeletek alapján eljáró közigazgatással szemben a jog nem nyújt *bírói védelmet*. Concha Győző szerint: „ahol a közigazgatás vagyoni jogi vonatkozástól menten jó érintkezésbe a polgár szabadságával, ott intézkedése el van vonva a bíróság hatásköre alól”. A magyar közigazgatási bíróság hatásköre egész Európában a legszűkebb. S habár a törvény a bíróság hatáskörének minisztertanácsi felhatalmazás alapján való kiterjesztését megengedi és elrendeli, hogy a hatályban levő miniszteri rendeleteket és szabályrendeleteket öt év alatt e célból átvizsgálják, a kiterjesztés nem történt meg. Sőt bár a határidő 1912 jan. 1-én letelt, a rendeleteket még nem is vizsgálták át. Ellenben a közigazgatási bíróság hatáskörét megszükitették és épp az alsóbb osztályok jogvédelme tekintetében. A mezőgazdasági cselédügyeket ugyanis elvonták a közigazgatási bíróságtól. Szabadságjogaink hiányossága, a miniszter rendeleti jogának túltengése és a bírói védelem szűk

volta a közigazgatás terén, a *jogállam* ideáljától nagyon eltávolítják a mi jogrendünket.

Ha jórészt választójogunk hatása alatt a jogállam sem valósult meg Magyarországon, még távolabb állunk a szociális állam gondolatától. Választójogunk egyik vezérlő elve: a vagyon privilégiuma. Ez a gondolat: a *vagyoni érdekek védelme* a vagyontalanok érdekeivel szemben, végigvonul egész jogrendünkön. Megvan ez ugyan minden kapitalisztikus állam jogában, de épen a demokrácia hiányánál fogva a plutokráciával vegyes feudalizmusnak jogi védelme nálunk különösen rikító.

Áthatja közjogi és közigazgatási szervezetünk csaknem minden porcikáját. A *törvényhatósági virilizmus*, korlátozott választójogunknak ez a testvér-intézménye, közigazgatásunk jó részét a vagyon, elsősorban a földbirtok függvényévé teszi. Hogy a virilizmustól függő és igazságszolgáltatási funkciókat is gyakorló közigazgatási önkormányzatunk milyen módon működik, arra egy példát. A közigazgatási hatóságok elé tudvalevőleg enyhébb jellegű esetek kerülnek, mint a járásbírók elé. Mégis, míg 1910-ben a királyi járásbírók 75181 elítélésnél 11896-szor alkalmazták a feltételes elítélés kedvezményét, addig a közigazgatási hatóságok 507770 kihágási elítélésnél 973 esetben. 251 esetben kevesebbszer mint az elmúlt évben. Pedig már körülbelül tíz esztendő előtt figyelmeztette egy belügyminiszteri rendelet közigazgatási hatóságainkat a kihágási ügyekben való „emberbaráti” szellemtől áthatott ítékezésre. Ez az „emberbaráti” szellem aligha fog bekövetkezni addig, míg önkormányzatunk mai alapjai megmaradnak.

Fayer László s nyomán mások gyakran mutattak rá, hogy mennyivel szigorúbban bünteti *büntetőtörvényünk* a vagyon, mint a testi épség, a személyes szabadság s a becsület ellen irányuló bűncselekményeket. Ez a tendencia azonban nem a Csemegi kódex különös sajátossága, hanem jogrendszerünk egyik immanens tulajdonsága. Nemcsak abban nyilvánul meg, hogy míg sokszor csekély vagyoni büntetéknel a büntetés első határa drákói, addig sem a törvény, sem a bíróságok nem védik meg a munkás testi épségét és életét a vállalkozó gondatlanságával szemben. A vagyoni érdekek hegemoniájának elve üti fel a fejét sajtójogunk kaucióintézményében, a munkásoknak az esküdtbíró-ságokból való kizárásában, a bűnvádi perrendtartás ügynevezett formalizmusában. Mert mit jelent ez a formalizmus? A vagyontalanoknak a személyes szabadságot érintő büntető pereiben a bűnvádi perrendtartás több és súlyosabb alakszerűséget ír elő a perorvoslatokra nézve, mint pl. a sommás eljárás a vagyoni érdekekre vonatkozó perekben.

A vagyoni érdekek védelme legkirívóbb talán a *szociálpolitikai törvényhozás*, a *szociális közigazgatási jog* és a *szociális magánjog* terén. A gyermekmunkára, a munkaidőre, a munkás-egészségügyre vonatkozólag

*) Részlet a Magyar Jogászegylet választójogi vitáján tartott felszólalásból.

alig találkozunk valamire való törvényes intézkedéssel. Munkásvédelmünk minden ponton mögötte marad a nyugati államok törvényhozásának. S bár munkásvédelmünk alig van, vannak a mezőgazdasági munkások bizonyos kategóriáira vonatkozó törvényeink, melyek a magánjog egyes tartományait valósággal büntetőjoggá avatják, a szerződészegés kriminális megtorlásának szigora tekintetében felülmúlják az 1810-es porosz törvényt. Szociális felfogás a magánjog egyéb részeibe sem hatolt be. Bárha szociális szempontból égetők a földbirtokjog, a lakbérleti jog, az örökjog problémái, ezen nagyfontosságú kérdések megoldására vonatkozólag még törvényhozási előmunkálatainkban sem találkozunk tervekkel, gondolatokkal. Örök jogi előmunkálataink nem foglalkoznak azzal az eszmével, hogy a magánvagyon egy részét a közösség az öröklés útján foglalja le magának szociálpolitikai célokra, hanem régi hűbéri elemeket, mint az ági öröklést, iparkodnak konzerválni.

S habár jogrendünkre nem mondható sem az, hogy a jogállamot, sem az, hogy a szociális államot valósítja meg, a meghozott *törvényeink* még abban a formájukban, amelyben meghoztattak, *sem mentek át jórészt a valóságos életbe*. Különösen akkor, ha olyan társadalmi csoportok érdekeinek a védelméről volt szó, amelyek nem játszottak vezető szerepet a törvényhozásban. Büntető törvényünk progresszív büntetési rendszere körülbelül 40 esztendő óta sem vált valóra. A kapitalista gazdasági rendszer gyors igazságszolgáltatást követel. Régi, az Írásbeliség elvén alapuló perrendtartásunk legnagyobb nehézségek közt volt megváltoztatható, s amennyiben helyét részben már évek óta modern törvény-mű, a sommás eljárás foglalta el, nagy szakadék választja el a valóságos életet e törvény rendelkezéseitől, s szellemétől. Ne is beszéljünk arról, hogy szociálpolitikai törvényeinkből milyen kevés vált fogantatossá. Hivatalos jelentéseink is beismerik, pl. hogy a gyermekmunkára, az iparfelügyeletre vonatkozó törvény és az élet között minő nagy a különbség. Minden országban bizonyos mértékben megtörnek a törvény sugarai a való élet közegeiben. A törésmutató azonban nálunk különösen nagy, s nem hiszem, hogy jelentős részben ezt ne lehetne visszavezetni arra a körülményre, hogy a parlamentáris ellenőrzés azokon a területeken rendkívül lanya, ahol a parlament érdekei éberséget nem kívannak. Bizonyos részben a törvények végrehajtása függ a végrehajtó hivatalnokok képességeitől is. S kétségtelen, hogy úgy igazságszolgáltatási, de különösen közigazgatási hivatalnokaink jogászai képzettségét a törvényhozás sokkal enyhébb mértékkel mérte, mint pl. a szabad ügyvédségét. A parlamentáris ellenőrzésnek, egész bürokráciánk képzettségének és alkatának kérdései nyilván erős változáson esnek át a választójog radikális reformjával.

A múlt század reformkorszakának középponti problémája az ösiség volt. A magánjog változásával kapcsolatban megváltoztak egész jogrendszerünk összes elemei. Ilyen centrális problémája mai jogrendszerünknek a választójogi reform. Jogunk rendjének demokratikus és szociális irányban való eltolódása közjogunk eme fontos részének megváltozásától függ. E reform szükségessége ellen érv ma már alig emelkedik. Csak a reform minősége, a kiterjesztés mértéke, a reform tempója tekintetében találkozunk nézeteltérésekkel. Ne csináljunk forradalmat, haladjunk békésen, kövessük Anglia példáját, mondják sokan, A régi Anglia példáját két okból nem követhetjük a jelenben: Először, mert nem követtük a múltban. Anglia fokozatosan kiterjesztette választójogát. Magyarország foko-

zatosan megszüktette. Az 1874-es reform reakció volt az 1848-as törvényhozással szemben. Be másodsor: ne feledjük, hogy a jog fejlődésének tempója ma már Angliában sem az, ami évtizedekkel ezelőtt volt. A jog fejlődésének simulnia kell a társadalmi élet fejlődéséhez. Ma, amikor a rohamosan lüktető gazdasági élet rendkívüli gyorsasággal bontja fel világszerte a régi társadalmi alakulatokat, annak az országnak, amelyik a társadalmak versenyében nem akar alámerülni, törvényhozásának tempójában hozzá kell simulnia az élet tempójához. A jogi fejlődés radikalizmusának kérdésében Magyarország a radikális módon átalakuló társadalmi életre s ne a régi Angliára legyen tekintettel.

Bernard Shaw: Az orvos államosítása.

Az orvoskérdés szociális megoldása.

Az orvoskérdés szociális megoldása a társadalomnak attól a nagy, lassan fejlődő megújhódásától függ, amelynek makacsul ellenszegülnek az emberek és amelyet közönségesen szocializmusnak neveznek. Amíg az orvosi hivatás nem lesz olyan társadalmi alakulat, amelyet a társadalom nevel és fizet azért, hogy az ország egészségét megőrizze, addig marad annak, ami ezidőszertint: összeesküvés az általános hiszékenység és az emberi szenvedés kihasználására. Ami S. B.-ink (egészségügyi hiv.) már az új helyzetben vannak: csak nem talál még elismerésre ez a változás sem a közönség, sem a magánorvosok részéről. Mert láttuk már, hogy az összes vezető S. B.-k, ha valamely nagy városban megüresedett helyre pályáznak, úgy az eddigi működési területükön lakó emberek jó közegészségi viszonyaira kell hogy hivatkozzanak, nem pedig annak a jövedelemnek a nagyságára, amelyet az ott lakó magánorvosok a pácienseik betegsége alapján keresnek. Ha valamelyik pályázó be tudja bizonyítani, hogy valamely nagy városban a szülészet és az esetről esetre szükséges sebészet kivételével minden más magánorvosi praxist tönkre tett, úgy ennek a pályázónak az igénye megdönthetetlen; és ez az ideál, amelyre minden S. B.-nek törekednie kellene. Be az orvosi hivatásnak nem kevésbé kellene örvidenie az S. B.-nek és készülnie a nagy átalakulásra, amely végezetül őt fogja megváltani. Mert az S. B., ahogy mi ismerjük, csupán kezdete annak a nyilvános egészségi hadseregnek, amely csakhamar el fogja foglalni az általános érdeknek és becsülésnek azt a helyét, amely ma a szárazföldi és tengeri haderőknek jut osztályrészül. Ostobaság az, hogy egy angol jobban fél egy német katonától, mint egy britt bacillustól; ostobaság ugyanabban az újságban több kaszányát követelni, amelyben az iskolai klinikák szaporítása ellen tiltakoznak; kifejezni, hogy az állam koldussá tesz bennünket, amikor betegségeinket leküzd, holott ugyanezek az urak sohasem mondják, hogy az állam gyávákká tesz bennünket, amikor a németekkel érettünk megverekszik.

A magánpraxisis jövője.

Az S. B.-k elszaporodása azért nem fog a magánorvosok kiirtására vezetni. Csak megváltja őket a mai lealázó és tudomány szempontjából káros szolgálattól, amelyben ma betegekkel szemben vannak. Ráműtöttem már, hogy az orvos csakhamar abba a helyzetbe kerül, hogy muszáj a temperenclernek vagy az iszákosnak pálinkát vagy pezsgő gelée-t, beafsteak-et és sört az egyik és vegetáriánus diétát, a másik eset-

ben rendelnie; mert kénytelen abból élni, hogy a páciensének tetszik. Emellett mindenkivel állania kell a versenyt, aki a kórházi szolgálatát abszolválta, a vizsgáit éppen hogy lerakta és egy réztáblát csináltatott magának. Kénytelen az öreg vezérkari tisztnek ablakbecsukást, erős fűtést és meleg télikabátot rendelni, az ifjú rajongónak pedig friss levegőt és annyi meztelenséget, amennyit csak az illem megenged; emellett soha se szabad mondania: „ezt nem tudom” vagy „ezt nem helyeselhetem”. Az orvos hatalmának is abban kell állania, ami a fejlődés bizonyos fokán minden hivatásnál elérkezik, hogy mindég nyitva legyen előtte az állami alkalmaztatás ajtaja, mihelyt privát alkalmazója nagyon is tyranussá válik. Mert csak azt ne higgye senki, hogy az „orvos” és „páciens” szavak eltüntethetik azt a tényt, hogy itt kenyéradókról és munkásokról van szó. Kétségtelen, hogy a nagy kereslet orvosokat is tehet függetlenné, mihelyt az emberhiány a mesteriségükben nélkülözhetlenné teszi őket. Az átlagorvos azonban nincs ebben a helyzetben. Túlsúfolt pályán küzd a létért és igen jól tudja, hogy a „jó betegágymodor” a betegség piszkóján keresztül a jól szituáltságához vezeti őt, ellenben fizetésképtelenné tenné csakhamar a legenyhébb kísérletezés oly irányban, hogy megmondja az igazat azoknak, akik túlsókat esznek, vagy túlsókat isznak, vagy szűkösen laknak (hogy ne nagyítsuk a listáját azoknak az ártalmasságoknak, amikben annyi sok család szenved).

A gyógy technika problémája.

Külön gyógytechnikai probléma nincsen. Ha volna, nem volnék illetékes arra, hogy tárgyaljam, mert nem vagyok gyógytechnikai szakember. Ugy kezelem a kérdést, mint nemzetgazdász, mint politikus és mint polgár, aki a maga józan eszét használja. Amit mondtam, az az egész gyógyászati technikára vonatkozik és érvényes akár a ráimádkozók poétikus örületén alapul a közhygiéne, akár a gyógyszerészek és viviszektorok szakbabonáján, akár végül valóságos tudásunk lehető legjobb alkalmazásán. Akik azonban azt hiszik, hogy a gyógyítási probléma egyszersmint a tudomány problémája is, azokat szabadjon figyelmeztetnem, hogy azt a felfogást, hogy a terapeutika, vagy a hygiéne, vagy a chirurgia inkább tudományos vagy kevésbé tudományos, mint a cipőcsinálás, csak olyan emberek vallják, akik előtt a tudomány embere még mindig afféle varázsoló, aki betegséget gyógyítani, fémeket átváltoztatni képes és meg tudja velünk azt csinálni, hogy örökké éljünk. A nép hiszékenységének, csodaszeretetének és bálványimádatának talán egy ideig még engedményeket kell tenni, hogy megkedveltessük vele azokat az egészségügyi berendezéseket, amelyeknek a hasznát képtelen belátni. Ilyen embereket afelől biztosítani, hogy a napsugár és a szappan az igazi gyógyszer, annyi volna, mint meggyőzni őket, hogy nem törődünk vele: élnek-e, halnak-e és hogy a rovásukra pénzt akarunk megtakarítani. Az ember megcsinálja a varázslatot és ők megnyugodva mennek haza. A vallási ceremónia – pl. a küszöbnek poétikus megáldása – sokkal hasznosabb volna, de sajnos, vallásunk sanitár szempontból nagyon gyöngé. A kereszténység egyik legnagyobb balfogása volt a római császárság korának buja fürdője ellen való reakció. A következménye az lett, hogy a piszkosság a keresztény ájtatossághoz tartozónak tekintett és hogy némely szerencsétlen helyen (pl. a Sandwich-szigeteken) a kereszténység behozatala a betegségek behozatalát jelentette. A benszülöttek kiküszöbölt vallásának az alapítói ellenben, mint Mahomet,

elég fölvilágosodottak voltak, hogy vallási kötelességgé tegyék az egészségi szabályokat, mint pl. a mosakodást és a legtiszteletteljesebb kezelést az emberi test minden váladékának egészen a körömvágásig és hajnyírásig. A mi hittérítőink könnyelműen learatták ezeket az isteni tanításokat anélkül, hogy helyettesítették volna valamivel és rögtön a lustaság és hanyagság lépett a helyükbe. Vajha az ír papokat rá lehetne venni annak a tanítására, hogy a Szent Szűz halálos megsértése, ha olyan lakásban van a képe, amely nem áll a vasárnapi tisztaságnak azon a fokán, amilyenhez ő, hívői hite szerint, szokva van. Ha megmagyaráznák, hogy a Szűz Mária különös kegyben részesíti az istállókat, mivel a fia abban született, akkor többet érnének el egy esztendő alatt, mint az összes egészségi felügyelők húsz év alatt és igazán nem kellene kételkedniök benne, hogy a Szent Szűz el volna ragadtatva a sikerüktől. Talán meg is teszik ezt manapság, mert hiszen Írország az én ifjúságom óta egészen megváltozott, már amennyire tiszta arcok és tiszta kötények egy országot megváltoztatni tudnak. Angliában, ahol a lakosság nagy része túlságosan durvalelkületű ahhoz, hogy költői képzeteknek engedje át magát és túlságosan előkelő ahhoz, semhogy el tudja viselni a gondolatot, hogy a betlehemi istálló közönséges parasztistálló lett legyen, sem pedig elsőrendű versenyistálló: Angliában az egészségügyi közegeknek még sokáig azt kell prédikálniuk az ostobák részére, ami az ostobaságuknak megfelel. Csudákat kell ígérniök és fenyegetniük, hogy rendeléseik megszegése borzasztó egyéni következményekkel fog járn stb. Fontos lesz tehát, hogy minden S. B.-nek egyéb tulajdonsága mellett a humor iránt is legyen érzéke, hogy végül maga is el ne higgye a sok ostobaságot, amit beszélnie kell. Mint szakember, aki a hatóságokat informálja, meg kell hogy őrizze a kormányt a babonáktól. Ha az olasz parasztok annyira tudatlanok, hogy az egyház csak a csodák erejével tud uralkodni fölöttük, nos hát akkor csodáknak muszáj történniük. Szent Januáriusz vérenek folynia kell, akár akarja a szent, akár nem. Egy pogányt buzgó hívővé áttéveszteni: ez semmivel sem rosszabb, mint egy mázolóval abból a célból, hogy bemenjen a szobába, amelyben himlős beteg feküdt, elhítni, hogy az égő kén képes a betegséget kifüstölni. De jaj annak az egyháznak, amely a parasztot becsapván, önmagát is becsapja. Akkor veszve van az egyház és veszve a paraszt is, föltéve, hogy föl nem lázad az egyház ellen.

A legújabb teóriák.

A gyógyteóriák annyira divat dolgok és a legtermékenyebbjait is oly gyorsan kiszorítja a nemzetközi működésű gyógypraxis és biológiai kutatás, hogy „Az orvos dilemmája” című darabom már némiképp elavult. De azt hiszem megfelel az 1906. évi divatteóriának, amikor készült. Nem szabad szakembert azzal ruinalnom, hogy kitegyem őt annak a teljesen szabad kritikának, amelyet én mint laikus élvezek. De hozzáértők előtt világos lehet, hogy darabomat nem írhattam volna meg anélkül a munka nélkül, amelyet Sir Almroth Wright teóriában és praxisban teljesített. Még csak elképzelni sem tudta senki, hogy különféle szérumok, amelyeket csodás gyógyhatásuk híre miatt föl-kaptak, miért vittek végbe egyik-másik betegen olyan rettenetes pusztítást, hogy hamarosan el kellett őket ejteni, mígnem Sir Almroth Wright felfedezte, hogy a fehér vértestecskék, a fagociták csak akkor teljesítik a betegség csiráját elpusztító munkájukat, ha ezeket a csirákat étvágygerjesztő szószszal u. n. opszoninnal találjuk fel nekik és hogy ezt az opszonint a szervezet

nem egyformán produkálja, hanem néha teljesen elhanyagolja, néha pedig túltengő mennyiségben termeli. Óriási volt a szedett letagadások és hazugságok száma, amelyek eddig szükségesegek voltak az oltás tekintélyének a megmentésére. Ez a helyzet azonban megváltozott, mikor Sir Almroth Wright kifejtette a következőket: ha a beteget abban a pillanatban oltják be, amikor a szervezete legkevésbé képes a beoltott csírákat a fagociták számára feldolgozni, úgy állapot rosszabbodni fog az oltástól és talán meg is hal tőle. De ha ugyanazt a beoltást az opszonin-termelés legmagasabb fokán idejében adják, úgy ez az erő még fokoztatni fog és ép az ellenkező hatást fogják elérni. És ő föltalált egy módszert annak a megállapítására, hogy a beteg milyen állapotban van. Az én darabomban ennek a felfedezésnek dramatikai értékesítése foglaltatik. De más az egy technikát föltalálni és más az orvosi kart annak az alkalmazására rábírnai. A mi közönséges gyakorló orvosaink – ahogy nékem mondták – egyszerűen visszautasították ezt a technikát, mert nem volt anyagi eszközük a megszerzéséhez vagy a gyakorlat elsajátításához. Valami egyszerű, olcsó és mindig mindenkinek keze ügyébe eső az egyetlen, amely a gyakorlatban praktikus és lehetséges, akármilyen történet s Sir Almroth híres laboratóriumában a St. Mary kórházban. A betegnek aki az újításról nem tud, semmit se fog szólni a „doktor”, aki pedig hallott fölöle, az előtt nevétségessé fogja tenni. Hát ugyan mit tehetne egyebet? Hiszen máskülönben be kellene valania tudatlanságát és éhen kellene halnia.

De most kérem megfigyelni, hogy az idő kereke hogyan hozza magával a boszút. Az a legutolsó felfedezés, ama vékony szőrszál gyógyító erejéről, amely a harapást eszközölő kutyától ered, nem csupán Arndtnak a ható szerre való protoplazmikus ellenműködéséről szóló törvényére emlékeztet, amely szerint gyöngé és erős hatószerek ellentétes hatást váltanak ki, hanem Hahnemann homeopathiájára is, amely azon a Hahnemann által megállapított tényen alapszik, hogy szerek, amelyek a protoplazmikus ellenhatás bizonyos szimptomáit váltják ki, ha közönséges adagokban vétetnek: éppen az ellenkező hatást eszközlik, ha végtelen piciny mennyiségben veszik őket. Más szóval: az a szer, amely fejfájást okoz, a fejfájást gyógyítja, ha elég keveset vesznek belőle. Már megvilágítottam, hogy az az elkeseredett ellenzés a homeopathia ellen az orvosi kar részéről, nem tudományos ellenzés volt, mert úgy látszik senki se tagadja, hogy némely szer csakugyan a mondott hatással van. Egyszerűen azért vetették el, mert az orvosok és gyógyszerészek a kanálszámra és borsó nagyságú pilulákban veendő orvosságok üvegeinek és skatulyáinak az eladásából éltek és mert az emberek olyan orvosságért, amely nem nagyobb egy gombostű fejénél, nem akartak annyit fizetni. Ma azonban, amikor a művelt emberek kezdenek bizalmatlanok lenni az orvosságokkal szemben és amikor a javíthatatlanul babonás emberek annyira el vannak halmozva patentírozott gyógyszerekkel (az orvosi rendelés az üvegre ragasztva ingyen mellékeltek), ma a homeopathia arra szolgál, hogy a gyógyszerpancsokkal való kereskedést jó hírbe hozza. E ponton nagyon „jól jön” az opszinteória, hogy segédkezet nyújtson a homeopathiának.

Vedd most az újabb diadalmas homeopathiához és az opszoninhoz a svéd masszörzt, aki nem dolgozik teóriákban, hanem addig tapogat, amíg a fájós helyet megtalálja és szétkeni: és akkor együtt van a mai gyógyászat egész fegyvertára, amennyiben nem egyszerűen kuruzslásról vagy az emberi hiszékenység és halálfélelem üzleti kizsákmányolásáról van szó. Ve-

gyél még hozzá a vegetáriánus és alkoholmentes táplálkozás fölől kellő mennyiségű fejtegetést, amelyek sok lármával és civakodással az evésnek és ivásnak tudományos módját követelik, de eddig még semmi egyebet el nem értek, mint azt, hogy az emésztést metabolizmusnak hívják és azt, hogy a közönség folyton ingadozik a kiváló orvos között, aki azt mondja, hogy nem eszünk elég halat és ugyanolyan kiváló kollégája között, aki óva int bennünket a sok halevéstől, amelynek leprabetegetségben kell végződnie. Ezzel azután minden együtt van, ami az önbizalom némi színezetével helyeződik szembe a ráimádkozókkal az ő katedrálisaikkal, hitközségeikkel, zelótáikkal és csodáikkal. Mindez bizonyára nagyon balga dolog, de egészséges, meggondolt, poétikus és reményteljes az összorstudományok gyakorló doktorának talmitudományához képest, aki a ráimádkozók üldözését, sőt kivégzését követeli, ha a ráimádkozó páciensei meghalnak, de elfelejti a saját pácienseinek hosszú halotti listáját.

Engedtessek meg nékem, hogy következtetéseimet a lehető legszárzabban összefoglaljam, hogy azért még összhangzásban legyenek az exact gondolkozással és lelkes meggyőződéssel.

1. Semmi sem veszedelmesebb, mint egy szegény orvos, még a szegény munkaadó és a szegény földbirtokos sem.

2. Az összes antiszociális érdekek között a leggonoszabb az, amely a rossz egészségben nyugszik.

3. Nem szabad elfelejteni, hogy a betegség bűncselekmény és az orvost, aki minden esetet föl nem jelent az egészségügyi hatóságnál: tettestársnak kell tekinteni.

4. Minden halálesetet úgy kell tekinteni, mint lehető és jelenlegi szisztémánk mellett, mint valószínű gyilkosságot, minek következtében észszerű vizsgálat tárgyává kell tenni és szükség esetében az orvost ki kell törölni az orvosok jegyzékéből.

5. Tisztába hozandó, hogy hány orvosra van a községnek szüksége az egészség fentartásához. A szükségesnél többet vagy kevesebbet nem szabad a jegyzékbe fölvenni és e felvétel által államhivatalnökká legyen az orvos, aki közpénzekből, igényeihez méltó módon díjaztassék.

6. A Harley-Street-et (ahol nagyon sok orvos lakik) közhivatallá kell átalakítani.

7. A magánoperatórt éppen úgy kell kezelni, mint ahogy a magánhóhért kezelnék.

8. Aki azt állítja, hogy ő gyógyítani tud, azzal úgy kell elbánni, mint a jövőmondóval.

9. A közönséget gondosan, külön statisztikákkal és hirdetésekkel kell értesíteni az orvosok és családjaik minden betegségéről.

10. Köteleztessék az orvos oly jelvény viselésére, amelyen a tudomány-fokozatának megjelölésén kívül ezek a szavak álljanak: gondold meg, hogy én is halandó vagyok.

11. A törvényhozás és a társadalmi organizáció működésében elv legyen, hogy ép észszel nem lehet azt elvárni, hogy betegeket, vagyis olyan egyéneket, akik a saját tevékenységükkel nem tudják magukat életben tartani, azokat a mások tevékenysége tartson életben. Aztán egy időpont, amelyben a legderekabb rendőrközeg vagy orvos is, akit egy látszólag élettelen vízbefűlthöz hívtak, abbahagyja a mesterséges légzés kísérleteit, noha sohasem bizonyos, hogy még öt perc múlva nem vezetne-e eredményre a kísérlet, ha a feloslás még nem kezdődött meg. Azt az elméletet, hogy minden élő ember beláthatatlan értéket képvisel, a törvényhozásnak nem kell szigorúbbá tennie. Minél magasabbrendű az élet, amelyet bölcs szociális organizáció által az embernek

biztosítunk, kétségkívül annál nagyobb értéke van az összességre és annál jobban fogunk arra törekedni, hogy minden veszélyt és munkaképtelenséget távol tartunk tőle. De azt az embert, aki többbe kerül, mint amennyit ér, a céltudatos hygiène éppepn úgy halálra fogja ítélni, mint a céltudatos nemzetgazdaság.

12. Ne próbáljon senki se örökké élni. Ez nem fog sikerülni.

13. Használni kell az egészséget, mindenkinek önmagának kell elhasználnia. Erre való. Az egészet el kell használni, mielőtt meghal az ember és senki se élje túl önmagát.

14. A legnagyobb fáradságot kell arra fordítani, hogy az ember „jól született” és jól nevelt legyen, ami annyit jelent, hogy az anyjának jó orvosának kell lennie. Igyekezni kell olyan iskolába járni, ahol iskolai klinika van, amelyben gondot fordítanak a táplálkozásra, a fogakra, a szemekre és egyéb fontos dolgokra. Főleg törekedni kell arra, hogy mindez a nemzet költségén történjék, mert máskülönben egyáltalában nem fog megtörténni. Körülbelül negyvenet lehetne egy ellen tenni, hogy az egyes embernek lehetetlen lesz mindezt a sajátjából fedeznie, még ha tudná is, hogy miképpen kell csinálnia. Ellenkező esetben az emberek azok lesznek, amik ezidőszert: egészségtelen nemzetnek egészségtelen polgárai, akiknek még elég eszük sincs hozzá, hogy emiatt szégyeljék vagy szerencsétlennek érezzék magukat.

A vevő közönség szervezkedése.

„A munka harcában nagy szerepe jut a közönségnek. A közönség azonban még nincs szervezve. Pedig egy fogyasztó szervezet jelentékeny dolgokat tudna létrehozni” – ezt a kijelentést Milhaud tanár tette a vevőszövetségek világkongresszusán, Genfben. Noha a közönség még nem igen ismerős a dologgal, mindamellett ez az ügy újszerűsége dacára is már jelentékeny haladást tett, úgyannyira, hogy e szervezetek már nemzetközi kongresszust is tarthattak, még pedig egy igen nagy, sok küldöttől látogatott, nagyon érdekes kongresszust. A Milhaud tanártól ajánlott fogyasztó szervezet a gyermekkorát éli ugyan még – ilyen csak az Egyesült-Államokban, Franciaországban, Németországban és Svájcban létezik – mindamellett már is sok értékes eredményt mutathat fel és a szép Genfben megtartott tanácskozások, melyek nagyon magas nívón állottak és amelyeken számos híres ember vett részt, az ifjú mozgalmat bizonyára jelentékenyen föl fogják lendíteni.

Végeredményében a vevők valamennyi munkálkodó kenyéradói. Csak nem ismerik még azt a hatalmat, melylyel a kereskedelem és az ipar felett rendelkeznek és nem gondolnak arra, hogy fogyasztásukkal emeljék az eladók és a munkások jólétét, hogy a tisztességes, szociálisan eljáró vállalkozókat támogassák. Általánosságban csak arra az egyre vannak tekintettel, hogy olcsón vásároljanak be. Ezzel azonban leszorítják a munkabéreket. Hogy örülnek, hogy büszkélkednek, ha sikerült valamit különösen olcsón bevásárolniuk! Ez különösen gyakran áll a gazdag hölgyekre, akik különben sem igen sietnek számláik kiegyenlítésével, ami a kereskedőkre nem ritkán végzetes következményekkel jár. Amellett a rendelések gyakran az utolsó pillanatban történnek, vagy olyankor, mikor az üzletekben sok a munka, nevezetesen az esteli órákban, úgy hogy a személyzetnek túl kell magát erőltetnie. A közönség az oka, ha a jobb érzésű vállalkozók személyzetük nyomorán nem tudnak segíteni, mert a verseny következtében előálló viszonyok nem engedik meg nekik, hogy oly tisztessé-

ségesek és igazságosak legyenek, mint amilyenek lenni szeretnének. A fogyasztóknak abba kell hagyniok ezt az ésnélküli és kíméletlen eljárásukat,

A fogyasztó szövetségek főfeladata, hogy a közönséget szociális gondolkozásra és hogy egyáltalán gondolkozásra neveljék. A fogyasztó szervezetek már tulajdonképpen nem egyebek, mint régtől fennálló vevőszervezetek; ezek azonban egy tisztára egoisztikus indító okon alapulnak: üzleti összetartás által olcsóbbá iparkodnak tenni az árut; míg ellenben a modern fogyasztó szövetségek elsősorban szociális természetűek: az elárúsítónók és munkásnök védelmét tűzték ki célul és csak egynéhány szempontból, illetőleg csak egynéhány szakmában veszik tekintetbe a vevők érdekét, pl. oda hatnak, hogy fertőzött lakásban, beteg emberek által készített ruhák, fehérneműk, melyek ragályos betegségeket terjesztenek, ne kerüljenek forgalomba,

„A vevőknek felelőssé kellene tenni a kereskedőket és gyárosokat alkalmazottaik helyzetéért” – jelentette ki *Maud Nathan* asszony, az amerikai vevőszervezetek lelke és ennek az eszmének leglelkesebb apostola. „Az egyedül álló fogyasztó a legjobb belátás és a legjobb akarat mellett sem tehet sokat. Szükséges tehát, hogy a fogyasztók nagy tömegei összeálljanak, szervezkedjenek; akkor könnyű keresletet teremteni oly árucikkek iránt, amelyeket minden tekintetben kedvező körülmények mellett állítottak elő, illetőleg oly üzletekben lehet majd vásárolni, melyek igazán jól és igazságosan bánnak személyzetükkel.” Ennek a gondolkodásmódnak köszönhetik a mostani fogyasztóligák keletkezésüket, még pedig első sorban az imént említett new-yorki hölgy fáradozásainak, aki a vevőszövetség fogalmát a következőképpen defineálta: „A vevőszövetség lelkiismeretes vevők egyesülése, akik úgy rendezik be bevásárlásaikat, hogy minden érdekelt személyiség jóléte – előállítóé, eladóé, vevőé – előmozdíttassék.”

Az első „Consumers League” 1891-ben, New-Yorkban jött létre. Ma az Egyesült Államokban 62 ily egyesület van (36-nak a működése csak egyes városokra terjed ki, 17-é egész államokra és 9-é az egyetemekre), melyek 1899 óta valamennyien egy birodalmi szövetséghez tartoznak (National Consumers League), amelynek hat állandó bizottsága van: a sajtóbizottság, a törvényhozási bizottság, a pénzügyi bizottság, az előadást rendező bizottság, a „label” és a külföldi hasonló szervezetekkel az összeköttetést fentartó bizottság. Ami az utóbbi pontot illeti, úgy jelenleg csak Franciaország, Svájc és Németország jöhetnek tekintetbe, ahol nyolc, illetőleg négy és három év óta vannak ily szövetségek és részint már számos helyi csoporttal is rendelkeznek.

Abban az időben, amikor Mrs. Maud Nathan megalakította a *Consumers League of New-York City-t*, a new-yorki üzletekben a munkafeltételek nagyon rosszak voltak. Az új liga megvalósította egy „jó üzlet típusát” és fehér listát vezetett azokról az üzletekről, melyek közeledtek ezen mintaképhez. Míg az első listán csak nyolc név szerepelt, addig a legújabb már hatvanról számai be – mintegy világos bizonyítékául annak, hogy mily gyakorlati értéke van a közvélemény nyomásának. Minthogy a többiek részére mintaképül a new-yorki liga szolgált, ennél fogva álljanak itt főbb alapelvei:

A vevőszervezetek kikutatják a műhelyekben és gyárakban uralkodó munkaviszonyokat, hogy a vevők oly árukat vehessenek, melyek hygienikus szempontból kifogástalan körülmények mellett készültek és a munkások is megfelelő feltételeik mellett dolgoztak. Befolyást iparkodnak gyakorolni a törvényhozásra. A lelkiismeretes vállalkozó részére megszerzik a közönség támogatását, hogy proszperálni tudjanak a lelkiismeretlenekkel szemben. A vevők és a vállalkozók közvetett és közvet-

len nevelése a jó munkaföltételekre, illetőleg hygienikus szempontból kifogás alá nem eső termelési módra. A közönségnek abba kell hagyni azt a szokását, hogy elsősorban – legtöbbször esetben csak vélt – olcsóságra legyen tekintettel, mely áruk csak az előállító elárúsító személyzet rossz díjazása, agyondolgoztatása és a hygiene szabályainak be nem tartása mellett készülnek. Karácsony előtt ne halászszaak a bevásárlást az utolsó pillanatra, nehogy a személyzetnek amúgy is túlhosszú fáradozását elviselhetetlen kinná tegyék. Lehetővé kell tenni a vasárnapi munkaszünetet és a korai üzletzárást, amennyiben hozzá kell szokni, hogy se késő este, se vasárnaponkint ne vásároljunk be.

A fent említett „label” az amerikai szövetségek egyik legfontosabb harci eszközét alkotja. Ez egy bizonyos védjegy, melynek használatát minden gyárosnak megengedik, aki szigorúan kötelezi magát, hogy „nem ad ki munkát otthoni elkészítésre (tehát nem mozdítja elő az otthoni munkát) nem alkalmaz 16 éven aluli gyermekeket és a főnálló munkástörvényeket minden pontjukban betartja.” A liga vezetőségének női tagjai a „label” engedélyezése előtt pontosan megvizsgálják az illető gyárban uralkodó munkaviszonyokat, A label, csakúgy, mint a fehér lista, minden „jó” cégnek ingyenes reklámja és ennek az a következménye, hogy számos cég önként határozza el magát rá, hogy a, munka, illetőleg az eladási viszonyokat megváltoztassa, csak-hogy eleget tegyen a liga követelményeinek és rákerüljön a listára, illetőleg, hogy megszerezze magának azt a jogot, hogy áruira felragaszthassa a labelt.

Az amerikai fogyasztási ligáknak nagymértékben sikerült, jó munkástörvények keresztülvitelénél vagy a meglévő törvények felügyeleténél közreműködni. Már maga ez az egy tény is igazolná főnállásának jogsultságát. Ugyanez áll a francia „Ligue sociale d'acheteurs”-re is, mely 1902. óta áll fenn. Parisban és a nagyobb francia városokban a vasárnapi munka és a divatszakkmban meghonosodott túlhosszú munkaidő a kiszákmányolás legúrubb formái közé tartoznak. A szövetség főtevékenysége tehát arra irányul, hogy a közönséget felvilágosítsa a késői rendelések és a bevásárlott áruk kései hazaszállításának káros voltáról. A „liste blanch” – a tizedik kiadása épp a genfi kongresszus idején jelent meg – ennek megfelelőleg oly cégeket tartalmaz (kalap-, ruha- és korzett-készítők címét) amelyek nem dolgozhatnak sem esti 7 óra után, sem vasárnap. A liga természetesen kötelezővé teszi tagjai számára, hogy számláikat pontosan egyenlítsék ki, valamint azt is, hogy szállítóknál érdeklődjenek a megfelelő gyárak munkaviszonyai iránt, és ezeket azután vagy maguk ellenőrizték, vagy pedig ellenőriztették a szövetség által. Ezen kutató munka megkönnyítésére a liga kitűnő tanerők bevonásával gyakorlati kurzusokat rendeztet a Társadalmi Tudományok Szabad Kollégiumában. Arra törekszik továbbá, hogy az alkalmazottak és közönség körében lehetőleg terjessze a meglévő munkásvédőtörvények ismeretét. Megemlítendő továbbá, hogy a liga saját műhelyeket rendeztetett be, ahol munkanélküli lányok a holt szezon idején munkát kaphatnak. Eddigél nyolc értékes, fölötté praktikus röpiratot bocsátott ki, melyeket nagy mennyiségben terjesztetett és máris jelentékeny sikert ért el velük.

Ami a svájci fogyasztók ligáját illeti, A. de Morsier egyik könyvében a következőképen foglalta össze annak alapjait: „A vevő felelősséget hárít magára akkor, ha a) késő este vásárol be, ha b) a vásárolt árut a rendes munkaidőn kívül eső időben szállíttatja haza magának a személyzettel, ha c) oly rendeléseket tesz, amelyek túlórázást és a vasárnapi munkát teszik szükségessé, ha d) karácsonykor és újévkor a bevásárláso-

kat az utolsó pillanatban, vagy ha e) sok árut rakat maga elé és semmit se vesz, ha f) addig alkuszik, hogy a kereskedőnek nem marad haszna, ha g) nem hamarosan fizet, ha h) rossz árut vásárol.” A csokoládéiparban megejtett fölötté gondos anket alapján a liga fehér listát adott ki, mely eredetileg csak öt céget tartalmazott, ma azonban már kilenc cég szerepel rajta, melyek a jó csokoládégyár mintaképének felelnek meg. A megfelelő viszonyok pontos ismeretének a segítségével a szövetség arra kényszerítette egyik legnagyobb csokoládégyárát, hogy kilenc rendszabályozott munkását – kiknek az volt a bűnük, hogy éltek gyülekezési jogokkal – újból visszavegye. Ez a szövetség is, miként a francia, negyedevinkint egy folyóiratot ad ki.

A német „Käuferbund”, melyet a berlini szociálpolitikai iroda (Berlepsch, Francke, Else Lüders) 1907-ben alapított, ifjúkora dacára – Bethmann Hollweg birodalmi kancellár elnöklete alatt – máris örvendtes munkát fejtett ki és igen tekintélyes képviselőket küldhetett Genf-be. Alapítását annak a nagy benyomásnak köszönheti, melyet az első berlini otthonmunkakiállítás kezdett, amely kiállítás Németországban először váltott ki olyan „fogyasztóerkölcs”-féléket. A szövetség elég praktikus volt, hogy már elejétől fogva szövetkezett minden irányú szociális egyesülettel, különösen azonban a szakegyesületekkel, melyek a munkaviszonyokat a legjobban ismerik. Az első fehér lista (1907 június végén) 19 céget tartalmazott, a második (1908 november közepén) 70 céget. A szövetség 1908 április közepén megfelelő plakátot adott át ezeknek a cégeknek, melyet üzletükben kiakasztanak, ezzel egyidejűleg propagandát üznek úgy a cégnek, mint a szövetségnek. A szövetséghez csatlakozott egyesületek gyűléseiken agitációt fejtenek ki a szövetség érdekében, amely a sajtó útján szélesebb rétegek érdeklődését iparkodik fölkelteni céljai iránt. Egy hatásos fölhívást, mely a vevők „karácsonyi kegyetlenségei” ellen irányult, nagymennyiségben terjesztettek el. A szövetség belépési nyilatkozatai, nagyon ügyesen, egy hatásos röpirattal vannak egybekapcsolva. Egyes városokban már sikerült ifiök egyesületeket alapítani, más városokban most készítik elő ezeknek a megalakulását. Minthogy az évi járulék csak egy márkára rúg, ennél fogva remélhető, hogy a szövetség munkájában sokan fognak résztvenni. Egyelőre még nem rendelkezik valami nagy anyagi eszközök fölött.

A főnálló vevőligák, melyek összeköttetésben állnak egymással, joggal voltak eltelve ügyük iránt oly bizalommal, hogy egybe merték hívni az említett nemzetközi kongresszust, melynek napirendje fölötté gazdag, érdekes, fontos és termékeny volt és a mely a vevők nagy erkölcsi mozgalmának bizonyára nagymértékben hasznára fog válni.

Erich Lilienthal, Berlin: Egy néger dekameron.

Utánnomás tilos.

Mi a néger, mint emberanyagot ismerjük, mint vasúti munkást, mint állattenyésztőt, esetleg mint a gyarmatügyi mérleg aktív tételét, Számos újabb gyarmatpolitikus irataiban röviden csak, mint a föld terméke szerepel és mint ilyen hosszabb-rövidebb idő múlva valószínűleg meg fogja nyerni a fehér gyarmatosítók szimpátiáját és végül talán még gondosabb bánásmódban is fogják részesíteni. Ennek dacára csaknem valamennyi afrikai utazó, bármily csekély mértékű belső kultúrával rendelkezett is az illető, sok ked-

ves és érdekes vonást tudott elmondani ezekről az emberekről, kiket általánosságban annyira megvetnek.

Nemrégiben azonban egy könyv jelent meg, mely a fekete bőrűeknek egy egészen más típusát mutatja be. A könyv címe: „*A fekete dekameron*”, szerzője Leo Frobenius. Az a néger, mely itt ebben a könyvben előtűnik megjelenik, nem valami alsóbb rendű lény, hanem egyszerre, mint a Nyugateurópaiak rokona mutatkozik be, mint emberi lény, akiben erős benső érzések dolgoznak, noha fejlődésében 500 és még több évvel mögöttünk van. Megtudjuk továbbá e könyvből, hogy azok a fejlődési korszakok, melyeket a fehér faj oly büszkén a saját privilégiumának tart és a közép-korhoz számít, a négerknél alig száz évvel ezelőtt játszottak le.

A lovagkor, a regősök ideje a Szenegál mellett, a régi Atlantisban még csak 50, 60, 70 éve hogy elmúlt. Nagyapáink idejében még éltek a Don Quixottok, az utazó lovagok, a Bayardok és pajzsos és lándzsával lovagoltak a sivatagon keresztül, kalandokra vadászva. A Fatmek és Serazadek ott éltek a kis nap-sütötte néger falvakban és a balga Samba Kullung igen naiv és igen szimpatikus Parzivalnak tűnik föl, kissé kevésbé tiszta, de azért nem kevésbé szimpatikus bolond. Itt él a rettenthetetlen hős, Gossi, akinek egy izma sem rándul meg, mikor a tropikus éghajlat viharában a hozzá láncolt fogolyt az oroszlanok szétmancsogolják, aki csak háromszor félt életében, azonban mind a három ízben a félelmét oly jól eltudta rejtetni a világ elől, hogy csak Isten és Gossi tudtak róla.

Frobenius egy egész sereg hősi és lovag típusú ecsetel, fősorakoztatja a gáláns hölgyeket, az ábrándozókat és hazudozókat, mindazokat a burleszk alakokat, akikkel a mi művelt társadalmunkban is találkozunk. Mindezek a típusok Afrika belsejében levő négerfalvakból származnak. A könyvet egy sereg eredeti rajz díszíti, van benne több fényképfelvétel is, melyeknek a reprodukciója azonban nem valami fényesen sikerült. „*A fekete dekameron*” föltétlenül a világirodalom gazdagodását jelenti és talán még ennél is többet, amennyiben figyelmeztet bennünket arra, hogy Afrika népeit politikai tekintetben se becsüljük le. Noha az afrikai törzsek legnagyobb részét az európaiak „világboldogítása” a degeneráció legmélyebb fokára süllyesztette, azok után, amiket Leo Frobenius mond és mellette sok más, kiváltképpen angol kutató állít, föl kell tételeznünk, hogy az afrikaiak újból fejlődni fognak, új és sajátos kultúrára tesznek majd szert és az is lehetséges, hogy idővel le fogják rázni az európaiak uralmát.

Különös, keserű gondolatok fogják el az embert, hogy a mi nagy kultúránk mivé tette ezeket a szegény embereket. A jó afrikaiakból rossz európaiak lettek, egyszerűen majmolják a számukra idegen és őket megrontó civilizációt. Önálló primitív emberekből, kiknek meg volt a saját kódexük, melyben a jó és rossz szilárd fogalmakká kristályosodtak, közönséges kikötővárosi csöcselék lett, az új kultúrát részeg tengerészekről és a gépfegyveres gyarmati katonáktól sajátította el. Az embernek meg kell csak nézni a beduinokat Algírban, Tunisban, Egyiptomban, amelyek fajai tekintetben még jóval a négerknél föltöbb állnak. Ezekről is ír Frobenius. Ezek egy fél százzal ezelőtt Abdulkader vezérlete alatt még hősiességgel harcoltak a franciák ellen; meg kell azonban nézni, hogy mi lett gyermekeikből az európai befolyás alatt,

A mesék romantikus hősei, a képzelet vad lovagjai, amennyiben vagyonnal rendelkeznek, ma már te-

lekspekulánsok és uzsorások, akiket mesterségük gyakorlatában semmiféle erkölcsi törvény nem korlátoz és züllött európaiakkal együtt ülnek a divatos szórakozóhelyek kávéházaiban, flörtölnek Európa és Amerika lányaival és kopaszítják a forrón óhajtott „hiverner”-öket, az európai és amerikai téli turistákat. A szegényebbekből bordélyosok és idegenvezetők lettek.

Oly könyvek, mint amilyen Frobeniusé, megtánnak bennünket rá, hogy mi európaiak mi mindent semmisítettünk meg Afrikában. Már ideje lenne, hogy oly kutatók jöjjenek, akik arról számolnának be, hogy mit építettünk e kultúra helyébe – a szállodák, zászlórudakon, vasutakon és a többi gazdasági apparátuson kívül, melyek természetesen nélkülözhetetlenek gazdasági fejlődésünkre. Bár ne lenne igaza Anatol France-nak, aki azt állította, hogy az európai gyarmatpolitika alapján véve nem egyéb, mint egy genálisan szervezett rablás.

Szántó Béla: A városi törvény.

Városaink kezdenek kikíváncozni abból a keretből, melybe őket a törvényhozás szorította. A városok nagykorúsításáért folyó ezen törekvésnek a hullámai ugyan még nem csaptak át a mindennapi élet küzdelmei közé, de az utóbbi időben olyan biztató jelekkel találkozunk, melyek a fejlettebb városi élet szabadabb kibontakozásának az útjait egyengetik. Noha az államhatalom egyrészt szelíd nyomással igyekszik visszaszorítani ezen önállósítási törekvéseket, másrészt államsegélyosztogatás és egyéb kedvezésekkel próbálják az egyes kormányok elhallgattatni a modernebb élet után vágyakozó városokat, bizonyos, hogy sem a törvényhozás, sem pedig az egyes kormányoknak városellenes magatartása sem képes a városi autonómiának a megvalósulását megakadályozni. Kétségtelen, hogy ez a törekvés és ez az életösztön nem él városaink összességében és csupán az intenzív és magasabbrendű életet élő városainknál találkozhatunk ezen hajlandóságokkal és ezeknél annyira a mindennapi élet szükségleteiből fakadnak, hogy csakis úgy képesek a rájuk váró föladatokat, különösen a közszükségleteket jól és olcsón ellátni, ha teljes autonómiával rendelkeznek és nincsenek kiszolgáltatva a kormányok jó- vagy rosszindulatának.

A magyar városoknak május hónapban összeülő kongresszusa újból foglalkozni fog ezzel a kérdéssel. A kongresszus állandó bizottságának a megbízásából dr. Harrer Ferenc székesfővárosi tanácsos készített előadói javaslatot, melyben megjelölte egy új városi törvénynek az irányát és alapelveit.

Expozéjának a bevezetőjében Harrer doktor bejelenti, hogy a kongresszusnak ebben a kérdésben való tanácskozása inkább a városok óhajainak és kívánságainak az összegyűjtése lesz, tehát úgy ezen körülmény, mint a magyar városok annyira ellentétes jellege, különböző társadalmi összetétele és túlnyomórészt kezdetleges fejlettsége, fölment bennünket az alól, hogy a javaslattal a kongresszus várható állásfoglalása szempontjából foglalkozzunk és így kizárólag magát a javaslatot – mely a legújabb közigazgatási irodalomnak igen becses terméke – fogjuk ismertetni. A kongresszustól magától kevés jót várunk, mert azt tartjuk, hogy ennyire ellentétes életet élő városokból összeülő kongresszus, a maga teljes egészében képtelen az ország összes városainak a javára szolgáló állásfoglalást produkálni.

Kétségtelen, hogy maga a javaslat készítője is tisztában volt evvel a nehéz helyzettel és földadatát – miután a városi törvényt kényszerűségből közigazgatási szervezetünk mai kereteibe illeszti bele – inkább az általános irányelvek megjelölésével és részletes kidolgozás mellőzésével kívánja megoldani. Közigazgatásunk mai állása mellett nagyon racionális a megoldásnak ez a módja; a javaslattervezet nagyon körültekintő a városok különféle jellegével szemben és – amint az előadó mondja – nyitva hagyta a lehetőséget annak, hogy „az egyes városok szervezetüket, részleteiben különleges helyzetüknek megfelelően és a modern városigazgatás gyorsan változó szükségleteihez mindenkor alkalmazva, saját jogalkotó erejükkel építhessék ki”.

A javaslat szerint a városok háromfélék u. m.

a) törvényhatósági joggal fölrüházott városok, b) vármegyei városok tanácsi szervezettel, c) vármegyei városok polgármesteri szervezettel.

A mai törvényes állapottal ellentétben a javaslat számol azon körülménnyel, hogy a nagyvárosok társadalmi és gazdasági élete rendszerint a maga érdekkörébe vonja be a szomszédos községeket, megadja tehát a lehetőséget arra, hogy az ilyképpen érdekelt községek megegyezés esetén egy közigazgatási egységgé egyesülhessenek.

A városok fejlődésének eddig az volt a legnagyobb akadálya, hogy azokra – a törvényhatósági joggal fölrüházott városoktól eltekintve – ránehezedett a vármegye nehézkes adminisztrációjára és konzervatív fölfogása. Ez a javaslat az összes városokat kivonná a vármegyei szervezetből, hozzácsatolja azokat az állami szervezethez, „mert – mondja a javaslat – a városok megakasztását jelenti az, ha sorsuk a vármegyének ellentétes társadalmi összetételű és a városi érdekek szolgálatára technikailag is képtelen vármegyei közgyűléstől van függővé téve”.

Nagy erőssége a javaslatnak, hogy a virilizmust elejti és a városi választójogot az országos választójoggal azonosítja.

Javaslatának az indokolásában Harrer doktor ugyan a teljes önkormányzati szabadságnak az elvi álláspontján áll, gyakorlati szempontból azonban még sem helyezkedik elvi álláspontjának teljes érvényesítésére, mert egyrészt valószínűnek tartja, hogy a törvényhozás nem hajlandó a mai kormányhatósági jóváhagyástól elállani, másrészt pedig a városok nagy része még nem elég fejlett ahhoz, hogy az ilyen önkormányzati szabadsággal kellőképpen élni tudna, a javaslat szerint tehát a) az alkotott szabályrendeletek,

b) törvényhatósági városokban 50 ezer, tanácsi szervezettel bíró városokban 30 ezer, polgármesteri szervezettel bíró vármegyei városokban 10 ezer korona értéket meghaladó ingatlanok szerzése, vagy elidegenítése, c) üzemek, intézetek föllállítása, megszerzése, magánüzembe vagy intézetbe való belépés, d) mindenemű közszolgáltatás behozatala vagy emelése és 50 százaléknál nagy pótdadó kivetése, e) kölcsönvétel és kölcsönátalakítás, f) jótállás és szavatosságvállalás, g) szabályozási terv megállapítása : kormányhatósági jóváhagyásra szorulnak.

Noha nagyon komoly érvek szólnak az ilyen megoldás mellett, mégis azt hisszük, hogy a fejlettebb és magasabbrendű életet élő városainkat kár lenne a városi életet egyáltalán nem élő és jóformán csak közigazgatásilag várossá szervezett, de nagyon primitív városok miatt a teljes autonómiától megfosztani. A javaslat készítője maga is tudja ezt., ezért az önkormányzati szabadságnak egyéb téren való föltétlen érvényesítése szempontjából úgyszólván elébe siet a nagy-

városoknak – és ez a mai állapottal szemben határozottan haladást jelent – amikor a határozatok megfölebbezésének a lehetőségét teljesen kizárja. Igaza van a javaslat indokolásának, hogy az állami fölügyeletnél sokkal súlyosabb lehet, az önkormányzati szabadságot korlátozhatja, sőt egészen illuzóriussá teheti – a közigazgatási fölebbvitel. „Ha ugyanis – mondja a javaslat – az önkormányzati hatáskörbe utalt határozatok ellen végső fokban állami hatóságokhoz lehet fölebbezni, akkor minden ügyben az intézkedés az önkormányzati hatáskörből átjatszható az állami hatáskörbe. Ezért az önkormányzati szabadság védelme szempontjából az állami fölügyelet határának valamivel szűkebb vagy tágabb megállapításánál nagyobb jelentőségű az, hogy önkormányzati ügyekben az állami hatóságokhoz való fölebbezés ki legyen zárva”. Egyben kimondja a javaslat, hogy a határozatok jóváhagyása tekintetében a kormánynak 40 napon belül érdemben kell döntenie, különben a határozat jóváhagyottnak tekinthető.

Jól tudjuk, hogy városi törvény alkotásának a lehetősége nem áll közvetlen küszöbön, tudjuk azt is, hogy a javaslat egyrésztől óhajoknak, másrésztől pedig lehetőségeknek az összeegyeztetése, éppen ezért reméljük, hogy amire a törvényhozás aktuálissá teszi e kérdést, politikai viszonyaink is annyira megváltoznak már, hogy az önkormányzati szabadság teljes érvényesülésének – legalább is azon városokban, melyek erre teljesen érettek – semmi sem állja majd útját.

A gyakorlati lehetőség még egy fogyatkozást oktrojál a javaslatra. A városoknak ugyanis a legvitálisabb érdeke az önálló adóztatási jog. A javaslat készítője maga is ezen állásponton áll és jelzi, hogy ezt az álláspontot foglalták el újabb időben, különösen a porosz községi adóreform hatása alatt, a városok úgy egyenként, mint egyesüléseikben, nálunk azonban egyelőre technikai akadályai vannak az ilyen megoldásnak. Miután önnálló városi törvény csakis közigazgatási szervezetünk érintése nélkül valószínűleg meg, mai körülményeink mellett az önálló adóztatási jognak megvalósítása alig várható, a javaslat tehát a mai pótdadórendszer alapján áll.

Lényeges újítás, hogy a képviselőtestületi tagok száma legföljebb 80 lehet és a képviselőtestület elnökét saját kebeléből választja.

Egyéb tekintetekben is teljesen fölemelkedik a javaslat a legmodernebb városi közigazgatás magaslátára, és akik komolyan veszik a városok fejlődésének az ügyét – egyaránt óhajják, hogy az új városi törvény ezen javaslat szellemében valósuljon meg.

SZEMLE.

Politikai pártok nemzetközi levéltára. Már az 1911. év elején hírt adtam arról, hogy a pártokra vonatkozó okmányok közzétételére folyóirat fog kiadatni. Ez a közlésem erős visszhangra talált és sok írást kaptam, amelyek e vállalkozás fontosságát hangsúlyozták. De az előmunkálatok sokkal tovább tartottak, mint gondoltuk és még egy év telt el, míg az első füzet napvilágot látott. A következőkben a tekintetes szerkesztőség felhívására készségesen megismétlem az *első* füzetből a következő sorokat :

„Az utolsó években egy új tudományág nyert létjogosultságot: a *pártisme*. Néhány pozitív mű éppen úgy hozzájárult keletkezéséhez, mint a mindinkább erősödő érzés: hogy egy ilyen tudományra szükség

van. Mindinkább kitűnt, hogy a pártokra vonatkozó kutatás elhanyagolása nem jelent kevesebbet, mint olyan erők figyelmen kívül hagyását, amelyek a politikai és törvényhozási életben a döntő irányt képviselik.

Hogy azonban a pártisme tényleg hasznos eredményeket nyújtson, szüksége van egy központi orgánusra, amely az egyes vizsgálódásoknak gyűjtő medencéül szolgál és ez által az egész anyagnak exakt alapot nyújt. Ezekből az okokból alapítottat a jelen folyóirat.

Az új folyóiratnak, amely „A pártok” rövid címet viseli, feladata lesz az újságokban, a folyóiratokban és röpiratokban szétszórta, gyakran nehezen megszereshető, mai napig felhasználatlan egész anyagot összegyűjteni, még pedig rendszeresen. Ez az anyag egyrészt azokból az okmányokból áll, amelyeket pártokmányoknak lehet nevezni, tehát hivatalos nyilatkozatokból, programokból, fontos rezolúciókból, választási kiáltványokból, másrészt azokból a cikkekből is, amelyekben egyes pártlapok és folyóiratok az aktuális problémákkal szemben állást foglalnak. Ilyen módon aztán „A Pártok” illető fejezete egy-egy korszakról pontos és forrászerű összefoglalást nyújt.

Mindennek a kiegészítésül az egyes pártok által kiadott röpiratok, beszámolók pontos jegyzéke is ki fog adni.

Hangsúlyozom azonban, hogy a tulajdonképpen pártokon kívül a nagy érdekegyesülésekre vonatkozó okmányok is kiadást nyernek, mint például a különböző szakszervezetek és szakegyesülések okmányai.

De nemcsak a német, hanem a többi államok pártjaira és érdekegyesüléseire vonatkozó anyag is nyilvánosságra fog kerülni. A külföldi államok közül az Ausztriára, Magyarországra, Angliára, Franciaországra, Itáliára, Oroszországra és az Egyesült Államokra vonatkozó anyag lesz közzétéve. Az egyes külön szerkesztőségek már részben meg is alakítottak.

Végül az egyes pártok mai életére vonatkozó okmánytárhoz még egy történeti anyaggyűjtemény is fog sorakozni.

Felesleges hangsúlyoznom, hogy a legszigorúbb tárgyilagosság vezet bennünket. Minden pártnak egyaránt akarunk szolgálni és az összes pártok támogatására akarunk számítani.”

(„A pártok” 25 íves kötetekben jelennek meg. Egy kötet ára 10 márka, a „Zeitschrift für Politik” előfizetői azonban díjtalanul kapják).

Dr. Adolf Graborvszky (Berlin).

Anyaságbiztosítás Olaszországban: 1910 július 17-én kelt és e hóban lépett életbe Olaszországban az anyaságbiztosítási törvény, melynek főbb rendelkezései a következők:

1.cikk: Abból a célból, hogy az 1907. nov. 10-iki törvényben megjelölt munkásnők szülés és koraszülés esetén segélyben részesüljenek, anyaságbiztosítási pénztár állíttatik fel. A pénztár székhelye Róma és mint a nemzeti betegsegélyezési, rokkantsági és aggsági pénztár önálló ága igazgattatik.

2.cikk: Az anyasági pénztár bevételei: Minden munkásnő 15-20 év között fizet évenként 1 lírát; és 20-50 évek között 2 lírát. Ezen összegek felét a munkásnő, felét a munkaadó fizeti.

3.cikk: Minden szülés vagy elvetélés esetén (kivéve a magzatelhajtás esetét) a munkásnőnek 40 líra fizetendő. Ez az összeg részletekben fizetendő ki. Az anyasági biztosítás a mezőgazdasági munkásra nem kötelező, csak fakultatív.

A nemi életre vonatkozó tudományok kézi könyve. (Handbuch der Sexualwissenschaften, Leipzig 1912) cím alatt Dr. Albert Moll szerkesztésében, Dr. G. Bucshan, Havelok Ellis, Prof. Dr. Seved Ribbing, Dr. R. Weissenberg és Prof. Dr. K. Zieler közreműködésével ezer nagy oldalra terjedő munka jelent meg, mely talán a legkiválóbb munka, amit e téren eddig a tudomány produkált, A munkatársak az európai és amerikai tudományos világ elsőrangú képviselői. A műnek az előző szerint kettős célja van. Először az egyes sexuális élethez tartozó jelenségek tárgyalása, másodsor a nemi élet és az emberi kultúra közötti összefüggés tudományos felderítése. Más szóval: élet-tani és szociológiai. A 418 ábrával díszített könyvről némi tájékozást nyújt a könyv tartalommutatója. I. fejezet: *Dr. R. Weissenberg: A nemi élet élettana és morfológiája.* (Általános biológiai alapvetés. A férfi nemzőszerveinek bonc- és élettana. – A nő nemzőszerveinek bonc- és élettana. – A nemzőszervek fejlődéstörténetének alapvetése.) II. fejezet: *Havelok Ellis: Az egészséges nemi ösztön pszichológiája.* (A nemi ösztön elemzése. A hódítás. A nemi ösztön ágybéli lokalizációja. Sexuális kiválasztás. A férfi és nő nemi érzése közötti különbségek). III. fejezet: *Dr. Buschan: A nemi élet a néprajzban.* (A házasság története. A prostitúció története. Phallus kultus). IV. fejezet: *Dr. A. Moll: A nemi élet szociális formái.* (A nő állása. A nőmozgalom. A prostitúció szabályozása. Szabad szerelem. Házasság). V. és VI. fejezet: *Dr. A. Moll: Az erotika az irodalomban és művészetben.* A sexuális élet további vonatkozásai a kultúrához. VII. fejezet: *Dr. Bavelok Ellis és Dr. A. Moll: A nemi élet szervizavarai.* (Psychopathia sexuális. Neuropathia sexuális.) VIII. fejezet: *Dr. K. Zieler. A nemi betegségek.* (A nemi bajok története. A syphilis stb. Nemi betegségek és házasság). IX. fejezet: *Dr. A. Moll: Sexuális higiénia.* X. fejezet: *Dr. Seved Ribbing: Sexuális etika.* XI. fejezet: *Ugyanettől: Sexuális felvilágosítás, pedagógia és nevelés.* Minden egyes fejezet után kimerítő bibliográfia következik, amely az idevágó irodalom kimerítő jegyzékének mondható.

Nők a városi közigazgatásban. Nagyvárad város törvényhatósága márciusi közgyűlésén megszavazta dr. Agoston Péter jogakadémiai tanárnak azt az indítványát, hogy a lakás és élelmezésügyi bizottságba 5 nőtagot is válasszanak be. A határozat belügyminiszteri megerősítésre vár.

A női- és férfimunka között van-e különbség? Ezt a kérdést intézte a „Berliner Tageblatt” a legelőkelőbb berlini üzletek azon tulajdonosaihoz, akik nagyszámmal alkalmaznak női munkaerőt üzleteikben. A felelet a nőkre nézve elég kedvező volt. Nemcsak az bizonyosodott be, hogy bizonyos kéziügyességet igénylő munkánál a nők jobban használhatók, hanem a legtöbb főnök kijelentette azt is, hogy a nő éppen olyan intelligens munkás, mint a férfi. Ezek azt állítják, hogy a nő mint utazó és bevásárló nem válik be olyan jól, mint a férfi. A pénztárnál már jobban megbízhatók a nők, mint a férfiak. Ez megerősíti a finnországi intézkedés helyességét, ahol a bankokban csaknem kizárólag női pénztárosokat alkalmaztak.

A gyermekmunka kizsákmányolása legnagyobb az észak-amerikai Egyesült-Államokban, ahol a legutóbb megejtett statisztika szerint 1.750,178 tizenötéves alul levő bérmunkás dolgozik. Ezek közül 142,000 tízéves, 159,000 tizenegyéves, 221,000 tizenkétéves, 268,000 tizenhároméves, 406,000 tizennégyéves és 552,000 tizenötéves. A gyermekmunka terén uralkodó visszaélések meggátlására a képviselőház

és a szenátus nemrégiben törvényt hozott, melynek végrehajtása külön gyermekiroda felállítására történik. A gyermekiroda vezetését most a legnagyobb amerikai vállalkozók akarják kezükbe keríteni. Az amerikai közvélemény tekintélyes része azonban ez ellen a törekvés ellen fordult és erélyesen tiltakozik az ellen, hogy a gyermekmunka ellenőrzése a trustok uraira bízassék.

Reformok az iparfelügyeletben. A magyar iparfelügyelet szervezetében – mint a Magyar Ipar írja – újabb és pedig jelentős reformok készülnek. Az orvosi és építészeti iparfelügyelet újjászervezéséről van szó és egy iparegészségügyi szaklap olyan értesítést közöl, hogy az eddigi egyetlen orvos iparfelügyelő helyett egész iparegészségügyi osztályt, az egyetlen építész iparfelügyelő helyett építészeti osztályt szerveznek a budapesti ipari főfelügyelőség keretében és végül arról is értesül, hogy az iparfelügyelők státusába egy ipari munkás is bekerül.

Ámbár illetékes helyről származó információink szerint lapársunk közlése ebben az alakjában nem egészen födi a valóságot, annyi mindenetre igaz, hogy az iparfelügyelet kebelében nevezetes újítások készülnek.

Az olasz szociáldemokrata párt válságáról érdekes tanulmányt közöl O d a O l b e r g a Neue Zeit legújabb számában. A háború nem csak az országokra, hanem a politikai pártokra is bomlasztólag hat ez a régi tapasztalat most újból beigazolódott az olasz szociáldemokrata párton; a tripoliszi háború felett keletkezett nézeteltérések válságba sodorták. A párttagok, a munkások, elejétől fogva elítélték ugyan az olasz kormány eljárását, sőt általános sztrájkjal tüntettek is ellene, azonban a párt parlamenti képvisellete egészen más szemmel tekintett a dologra. A képviselők egyrésze szintén a kormány ellen foglalt állást, a többi azonban vagy egyáltalán kivonta magát az állásfoglalás alól, vagy egyenesen a háborút viselő kormány mellé állt. Mikor aztán a parlamentben arról volt szó, hogy a párt résztvegyen-e a háborúban elesettek ünneplésében vagy sem, a pártban beállott a szakadás: a párt közép csoportja és balszárnya Turati vezetése alatt különvált a jobbszárnytól, mely Bissolati vezetése alatt áll, mire a legközelebbi terminusra, június havában, rendkívüli pártgyűlést hívtak össze. Hogyan lehetséges azonban az, hogy a politikai szervezetekben tömörült munkásság és az ő képviselői közt ilyen ellentét merülhessen fel, mert ha a képviselők is a párttagok álláspontján lettek volna, úgy ezek az ellentétek egyszerűen föl sem léptek volna! Az úr, mely a párttagok és a képviselők közt tátong a következő okokra vezethető vissza. A képviselőjelöltek föllállítására a párt egészének semmiféle befolyása nincsen, ez az egyes kerületeknek a dolga. A kerületekben pedig az a szempont vezérli az embereket, hogy a kerületet minél előbb meghódítsák, és ezért oly jelölteket állítanak föl, akik nem csak, vagy jobban mondván nem annyira a munkásságnak, hanem inkább a radikális érzésű polgárságnak imponálnak. Ha azután ily egyéneket sikerül képviselővé megválasztani, ezek nem igen törődnek a pártösszesség határozatával, hanem a választóik után mennek. A mostani pártválság tehát úgy oldható meg, ha az új szervezeti szabály lép életbe, mely a pártnak nagyobb befolyást biztosít a jelöltek föllállítására. Ha a párt fogja kiválasztani a jelölteket, ha viszont a képviselők is felelősek lesznek a pártnak, melynek nevében ők föllépnek, úgy ily válság, mint amilyen a jelenlegi, nem fordulhat majd elő.

A pékek éjjeli munkájának eltiltása. (Franciaország. Tervezet.) 1. cikk: Kenyér és sütemény készítése éjjeli 9 és reggeli 5 óra között tilos. Ez a tilalom a pékiparban közvetlenül vagy közvetve alkalmazott összes munkásokra kiterjed.

2. cikk: Az a munkaadó, aki ezt a tilalmat megszegi, az 1892. évi november 2-iki törvény 26-, 27. és 29. cikkei szerint büntetetik.

Ismétlés esetén a munkaadó ezenkívül elveszti passzív választói jogát az ipari bíróságoknál, a kereskedelmi bíróságoknál, kereskedelmi kamaráknál és a felső munkásügyi tanácsnál.

Ezen idő alatt kitüntetést nem nyerhet.

3. cikk: Jelen törvény végrehajtásával az iparfelügyelők és a büntetőrendőrség hivatalnokai bíznak meg.

Jelen törvény a kihirdetéstől számított 6 hónap után lép életbe.

Állandó állami egyeztetőhivatalt állított fel Basel kanton. A hivatal 1911. nov. 9-én lépett hatályba. A hivatal, ha a bérharcban álló feleket kibékítenie nem sikerült, csak akkor dönthet a vitában, ha a felek, vagy az egyik fél erre felhívta, vagy a kormány a vita eldöntésére utasította. A hivatal döntése azonban csak akkor kötelező a harcban álló felekre, ha mindkét fél már előre alávetette magát annak. Ha csak az egyik fél kért döntést, és a másik fél azt utólag, mert reá nézve kedvező, elfogadja, a döntést kívánó fél többé a határozat végrehajtása elől ki nem térhet. Más esetekben a döntés nem kötelező.

Társadalmi múzeumot rendezett be Argentína. A múzeum feladata: „a társadalmi és gazdasági mozgalmakra vonatkozó adatok összegyűjtése, és a népmiveléssel összefüggő kérdések tanulmányozása”. A múzeum e célból folyóiratot ad ki, könyvtárt és irattárt rendez be, előadásokat és tanulmányokat szervez és elősegíti szociáltudományi tanszékek felállítását.

A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülésének ez évi gyűlése Zürichben lesz szeptember hó 10., 11. és 12. napjain.

A munkakönyv eltörlése iránt tett indítványt az osztrák parlament egyik tagja. Az indítványozó szerint Anglia, Amerika, Franciaország és Németországban (1) a munkakönyv már el van törölve és semmi célja sincs annak, hogy az Ausztriában fentartassék, mert a munkakönyvek ugyanis csak arra szolgálnak, hogy a munkást existenciájukban károsítsák. Mataja osztályfőnök a szociálpolitikai bizottság tárgyalásai folyamán úgy nyilatkozott, hogy némely iparágban a munkakönyv megtartandó, de különben eltörlésének elvben a kormány nem ellensége. A szociálpolitikai bizottság folytatni fogja az indítvány feletti tanácskozásait.

A magánháztartások számadásait már régóta gondosan gyűjtik a német és az angol kormányok. Most az osztrák statisztikai hivatal is elhatározta ilyen számadások gyűjtését, és pedig kispolgári családok számadásait, amelyek igen fontos tényeket tartalmaznak: hogyan élnek a kispolgárok, munkások, mennyit költenek lakásra, élelemre, ruhára stb. E célból a statisztikai hivatal feljegyzési könyvecskét bocsajt a közönség rendelkezésére. Elsősorban a bécsi munkáscsaládok számadásainak összegyűjtése képezi a feladatot. Érdekes, hogy a munkásstatisztikai hivatal első felhívására rögtön jelentkezett 40 munkás és munkásasszony, akik készek voltak kiadásaikról és bevételeikről számadást vezetni.

A községi és szociális igazgatás számára felsőbb iskolát állított fel Köln városa. Az iskola célja: 1. kimélyített kiképzése azoknak, akik a községi vagy szociális igazgatás terén vezető állásban vannak; 2. azoknak, akiknek felsőbb iskolai képezésük van, a közigazgatás és közigazgatás terén kiképezésüket is lehetővé tenni; 3. más személyeknek is lehetővé tenni, a közigazgatási és közigazgatási ismeretek elsajátítását. A stúdium 4 semestertől áll, melynek elvégzése után vagy a községi hivatalnoki vizsga, vagy a szociálpolitikai igazgatás vizsgája tehető le. Az oktatás vezetésével dr. Weber Adolf közigazgatási professzor lett megbízva. Az első félév 1912 április 18-án kezdődött meg.

A német építész- és mérnökegyesületek szövetsége memorandumot intézett a birodalmi gyűléshez, melyben az összes, tehát a *magánépítkezés* állami felügyelet alá helyezését is kívánja. (Kommunale Praxis 1912. 14. szám.)

A gazdagok megadóztatása. Gera város (Thüringia) képviselőtestülete – melynek többsége szociáldemokrata – kimondotta múlt hóban, hogy azok, akiknek 10.000 márkát meghaladó jövedelmük van, községi célokra külön megadóztatandók. A tanács a javaslat ellen volt, mert attól fél, hogy a tehetősebb polgárok ki fogják a városból költözni.

Új jövedelmi adótörvény készül hozni Franciaország. A törvénytervezet szövege éles kritikákat provokált. Különösen *Martinet senator* támadja a tervezetet, mely szerinte nem tanul a külföldtől, s olyan módszert követ, mely már a múltban is hibásnak bizonyult. A helyes adórendszer a közteherviselés egyenletességének eszméjén alapul, ezt az eszmét pedig az új törvény nem viszi keresztül. Különösen azokat a nehézségeket hagyja figyelmen kívül, melyek a különböző jövedelmek értékelésénél fordulnak elő. A javaslat legnagyobb hibája *Martinet senator* szerint, hogy végrehajtása kizárólag az állam kezébe kerül, az önkormányzati szerveknek semmi szerepük sincs. A felebbezés is nagyon meg van nehezítve. *Martinet* éles kritikája nagy érdeklődést keltettek mindenfelé, és hatásuk a parlamenti tárgyalások folyamán bizonyára érezhető lesz.

A pénzügyi tisztviselők két táborra oszlottak. A progressiv- és radikális-párt hívei állanak szemben egymással. A különbség a két párt között inkább a taktikában van, mintsem a programokban. A radikális párt az egyesület vezetését magára a tisztviselői karra akarja bízni, eddigelé pedig a vezetés a bankigazgatók kezében van. A progressiv-párt most kiadott programja egyébként a következő:

I. Szociális programpontok: 1. Szervezkedés a leg-sürgősebb és legfontosabb teendőnk! Mindaddig, amíg a 10.000-nél is nagyobb számú tisztviselőségből alig 2000 van szervezve, a vidék pedig csaknem teljesen szervezetlen, fellépésünknek nem lehet kellő súlya. 2. Fizetésrendezés. Ott, ahol a tisztviselők javadalmazását nem hozták még összhangba a rendkívül megdrágult életviszonyokkal, a fizetés megfelelő javítását, esetleg gyökeres fizetésrendezést kell kívánnunk; ezzel kapcsolatban sürgetjük: a) az ingyenes szolgálat megszüntetését, b) teljes fizetést az önkéntességi év alatt, c) a minimális előlépés automatikus biztosítását. 3. Nyugdíjügyünk törvényes rendezését követeljük. Törvény által létesített közintézmény biztosítsa a kartársaknak 30-32 évi pénzintézetit szolgálat után a teljes nyugdíjat; munkaképtelen kollegánknak, halál esetén a hátramaradtaknak, pedig az aránylagos nyugdíjat. A fennálló nyugdíjalapok a törvényes intézménybe, mint kiegészítő pénztárak, legyenek bevonva, úgy hogy a szabad költözködés joga minden irányban csorbítatlanul

biztosítva legyen. A törvényes nyugdíjszabályzat előtt is követelnünk kell: a) a kor követelményeinek megfelelő magán-nyugdíj biztosítást azon kartársak számára, akik eddig ezt nem élvezik, b) a fennálló nyugdíjalapok és pénztárak vagyonának az intézetek vagyonától való szigorú elkülönítését, illetve ez intézménynek külön jogi személyekké való alakítását, c) a nyugdíj szabályzatoknak a tisztviselők igényét kielégítő reformálását, különösen a nyugdíjigények megállapítása, a befizetések nagysága, a vagyon elhelyezés és kezelés mikéntje, matematikai mérleg alkalmazása stb. tekintetében. 4. Betegsegélyző törvényünk reformja is fontos követelményünk; főkvánásunk e téren az, hogy a biztosítási kötelezettség határa ne 2400 korona, hanem – az árak nagy emelkedésére való tekintettel – legalább 3600 korona legyen. 5. A hivatalos órák a karunkat terhelő idegölő munka követelményeinek megfelelően és humánusan állapítandók meg; túlmunkák kerülendők, kivételes és elkerülhetetlen esetekben pedig külön díjazandók. Ezzel kapcsolatban sürgősen felújítandó az osztatlan munkaidő érdekében megindított s eddig csak részleges sikerrel járt mozgalmunk. 6. Jogviszonyaink törvényes szabályozását kitarotán kell sürgetnünk a törvényhozásnál. Addig azonban, míg ezt elérjük, oda kell hatnunk, hogy az egyes intézetek a tisztviselők jogos érdekeit szemmel tartó szolgálati szabályzatot adjanak a tisztikaroknak, mely gondoskodjék többek között: a) az évi szabadságidőről, b) a fegyelmi eljárások korszerű szabályozásáról, c) az igazgatóság és tisztikar között közbenjáró bizalmi férfiak választásáról.

A pogromok Oroszországban. (Die Judenpogrome in Kussland.) A londoni cionista segélyalap megbízásából kiadta a pogromok vizsgálatára kirendelt bizottság. 2 kötet. Köln és Leipzig, 1910. A mű az 1903/05-ik évben lefolyt pogromokat tárgyalja, de visszatekint a nyolcvanas évek zsidóüldözéseire is. Az anyagot az egyes pogromok kimerítő leírásai képezik úgy, amint azokat részben a helyszínén lakók, részben pedig a bizottság tagjainak előadásai alapján állították össze. Ezek az értesítések képezik a második kötet anyagát, az első kötet az általános részt tartalmazza, mely az indító okokat és a lefolyások tipikus jelenségeit tárgyalja. A munka sem alakjával, sem tartalmával nem mutatja részrehajlás, vagy tendencia benyomását. Általánosságban nem festi az orosz bürokráciát sötétebb színekkel, mint más ismert művek. És ha az előadás folyamán helyenként a belső felháborodás ki is tör, szorosan megmarad tárgyilagosnak; rémesek maguk a pusztá tények.

Az okok a pogromra: A gazdasági kérdés, különösen a versenyirigység és az attól való félelem, hogy a zsidók egy en jogosítását kihirdető manifesztum az adósoknak nagy gazdasági károkat fog okozni. Hogy milyen szerepet játszik itt a pénzüzsora vagy zálogkölcson, arról a műben nem nyerünk felvilágosítást. Politikai szempontból mindig a zsidókat okolják a szabadsági mozgalmak szításával. Hogy a japán-orosz háború szerencsétlen kimenetelét is nekik rótták fel, csak mesterségesen terjesztett hír következménye volt. A nemzetiségi ellentét általában véve jelentéktelen szerepet játszott. A tulajdonképpeni gyűlöletről, legalább a parasztnál, – ki szellemileg az antiszemitizmus iránt érzéketlen – nem is lehet szó. A teljes nemzeti idegenség azonban elég ok volt arra, hogy a zsidók rovására írja minden agitáció szerencsétlen kimenetelét, s ez akadályozta meg a szolidaritás érzetének kifejlődését a hasonlóan gondolkodóknál is, mint pl. a szociáldemokrata munkásoknál. A tulajdonképpeni antiszemitizmus mesterséges szítása csupán a városokban talált éltető talajra. Arra a kérdésre, hogy az említett okok elengedő okul szolgálhattak a pogromok kitérésére, a mű joggal felelhet nemmel. Az igazi okok a bürokrácia magatartásában és a mellette álló agitátorok működésében keresendők a tanulmány szerint.

A **nyelvkérdést** nagyon könnyen elintézzük a theóriában és a papiroson, de az életben rendkívüli nehézségekbe ütközik a megoldása. Ki gondolná, hogy még Norvégiában is elkeseredett nyelvi torzsalkodások vannak, amelyek még a szocialisták táborába is behatolnak? A húsvétkor megártott pártgyűlésen heves viták után a neutralitás győzött, amely szerint a kerületi szervezetek legyenek jogosítva eldönteni, vajjon olyant jelölnek-e, aki a dán-norvég Rigsmaals vagy az ősi norvég paraszt Landsmaals kiejtés híve. Ezzel a határozattal a párt ellentétbe került régi parlamenti vezérével Dr. A. Eriksen tisztelettel, akinek a nagy sztrájk idejében való békítő szereplése és az ennek sikeréért nyert nagy kitüntetése bizonyára emlékezetes olvasóink előtt. Eriksen elnöke a Rigsmaalszövetségnek, amely elhatározta, hogy minden jelölt ellen küzd, aki Landsmaalista, még ha szociáldemokrata is az illető. A párt felszólítására Eriksen kijelentette, hogy inkább a pártból lép ki, mint a Rigsmaalszövetségből, mire amolyan kizárásféle határozatot hozott a pártgyűlés és Eriksen ki is lépett a pártból. A szenvedélyes vitában különben azt is a fejébe vágták az immár csak volt párvezérnek, hogy a békét akkor közvetítette, amikor a harc üdvösebb lett volna és hogy 1000 korona jutalmat kért és kapott a kormánytól a béke közvetítéséért.

Nyolcórás munkanapot biztosít a francia bányamunkásoknak az 1912 március 30-ikán elfogadott törvény. A munkaidő a legutolsó munkásnak a helyszínre szállásától és a legelsőnek a kijöveteléig számít. A felügyelők, gépészek, kocsisok és fűtők munkaideje 9 óra. Időnkénti eltérések biztonsági és nemzeti védelmi okokból engedélyezhetők, rendkívüli szénhiány okából pedig évi 15 napon át túlléphetők a törvényt szabta keretek. A kormány még egy sor, a törvényben felsorolt esetben engedhet kivételt.

A **német bankhivatalnok egyesület** (Deutscher Bankbeamtenverein) szervezetének nagy arányú kiterjedéséről tesz jelentést. Kitérő eredményeket ért el az egyesület különösen a külföldön létesített fiókokkal. A londoni fióknak már 300 tagja van. A folyó évben fiókok létesültek Parisban, Brüsszelben, New-Yorkban, Mexicóban, helyi csoportok Bio de Janeiróban, Bahiában, Buenos Aires-ben, Valparaisóban, Santiagóban és egyebütt. Összesen 29.000 tagja van már az egyesületnek 92 fiókban és 200 helyi csoportban szervezve.

Alkoholtilalom, mint szociáldemokrata párt-határozat. Az idej norvégiai szociáldemokrata pártgyűlésen indítványt tettek az iránt, hogy az alkoholtilalom pártprogrammá tétessék. A párt összes vezetői a leghevesebben elleneztek az indítvány elfogadását, de a pártgyűlés nagy többséggel határozattá emelte az indítványt. Erre a hivatalos pártlap, a krisztianiai „Sociáldemokrateri” szerkesztője Jeppesen kijelentette, hogy lemond állásáról, mert meggyőződése ellenére való volna e határozatot a lapban propagálni.

Bosznia és Hercegovina agrárviszonyait és földtehermentesítési problémáját egy most megjelent nagyobb tanulmányban ismerteti Kari Grünberg, a bécsi egyetem neves közgazdasági tanára (a mű Duncker és Huboldtnál jelent meg, Leipzig) A két annektált tartomány 1.894.044 lakosa közül 1.668.587 a földműveléssel foglalkozik, azonban az ország még sem termel annyi gabonát, mely lakosságának szükségletét fedezni tudná. A lisztbevétel évről-évre fokozódik. Ez a jelenség az országban aralkodó agrárfeudalis viszonyokra vezethető vissza. Csaknem az egész föld 5000 földbirtokos, spahi

kezében van, akiktől a kmeteknek kell kibérelni a földet. A termék egyharmada a spahikat illeti meg. Ezek nem törődnek a föld melioratiojával, a kmetek azonban még kevésbbé, nemcsak azért, mert akkor több terményt kellene beszállgatniuk a spahiknak, hanem azért is, mert akkor emelkedne a telek értéke és ha a kmet földet akarna venni, drágábban kellene azt megfizetnie. Emiatt a föld egyre elhanyagoltabb lesz. Igaz, hogy a sok erdőirtás következtében a szántóföld területe rohamosan növekedik és így évről-évre több gabona terem, azonban az egyes területek termőképessége egyre csökken. Az annektált tartományok annak a veszélynek vannak kitéve, hogy terméktelenné válnak. Ez az agrárprobléma már régi keletű; az ország lakói úgy akarták megoldani, hogy a spahikat elkergetik. Ekkor következett be az okkupáció, mely minden fölkelésnek jó időre véget vetett. Most már a kormány is belátja, hogy kell valamit tenni, mert ezeket az állapotokat végeredményben a monarchia ipara sínyli meg. Azonban amit e téren tesz – a fakultatív kmetmegváltás – az nagyon csekély.

Grünberg a következő kmetmegváltás mellett foglal állást: Az állam váltsa meg a spahiktól a földet, engedje át a kmeteknek, akik a megváltási összeget lassankint visszafizetnék az államnak. Mi azt hisszük, hogy ez a megoldás sem vezetne célra, mert ez egyszerű gazdacserét jelentene. Kérdés, hogy az elhanyagolt földből miként lenne lehetséges az adó mellett még a megváltási díjat is kisajtolni? Szerintünk a kérdést úgy lehetne megnyugtatólag megoldani, ha a kmetek megváltási díj fizetése nélkül jutnának földhöz. Az a tény, hogy a föld az övéké lenne és nem kellene a hozadék egy harmadrészét idegegeknek átengedni, arra bírná a kmeteket, hogy intenzív munkával fokozzák a föld termőképességét, bogy fellendítsék az annektált tartományok mezőgazdaságát. Mit szólnának azonban éhez az agráriusok?

Szabómunkások kollektív szerződése. A budapesti szabómunkások hosszabb tárgyalás után kollektív szerződést kötöttek a Szabómesterek Országos Szövetségével. A munkaidő általánosan 10 órában állapított meg. Az úgynevezett napszabók részére azonban a szerződés első három évében (a három nyolc hónapban) 10½ óra a munkaidő. A szerződés négy évig érvényes, Ugyanezt a szerződést elfogadta a kisebb munkáltatók szervezete is és a szövetségeken kívül álló egyes cégek is.

Cipészek gazdasági harcai. A Cipész legutóbbi száma érdekes kimutatást közöl az 1911-ben lezajlott gazdasági mozgalmakról. A cipésziparban a gazdaság helyzetét annyira javult, hogy több városban a munkáshiány állandó volt. 1911-ben 26 mozgalma volt a cipészeknek. A 26 mozgalom 199 munkaadót érintett, az 1910. évi 104-el szemben. A 26 mozgalomban résztvett 2259 munkás, az 1910. évi mozgalomban 370 munkás volt érdekelve. A 26 mozgalom a következőkben oszlott meg: támadó harc 14, védelmi harc 4, békés megegyezés 8. A harcok legnagyobb része a vidéken történt. Az 1911. évben a kizárások nem szerepelnek. A jobb gazdasági konjunktúra miatt a munkáltatók, úgy látszik, nem találták célravezetőnek a kizárás alkalmazását. A mozgalmak a következőképpen végződtek: teljes eredménnyel 19, részleges eredménnyel 3, eredménytelenül 3, nem fejeződött be 1. Összesen 26. A 26-ból 13 kollektív szerződést kötöttek.

A munkaközvetítés törvényes szabályozása Dániában. Röviddel ezelőtt valósították meg Dániában a törvényes munkanélküli segély nyújtását. Ez a körülmény szükségessé tette, mint ahogy ez magától értetődik, a munkaközvetítés szabályozását is. A munkanélkülieket segélyező pénztárak eleinte a magán és a

szakegyleti munkaközvetítők támogatását vették igénybe, most azonban a kormány egy törvényjavaslattal lépett a képviselőház elé, mely tervezet egységesíteni akarja a munkaközvetítést, egyáltalán ki akarja küszöbölni a magán közvetítést. A javaslat benyújtását hosszas tárgyalások előzték meg, melyeket a kormány a munkaadó- és a munkásszervezetekkel folytatott, úgy hogy a tervezet kompromisszum jellegével bír, mint nálunk a Országos Balesetbiztosító Pénztár szabályzata, mely a kereskedelmi kormány és a szociáldemokrata párt vezetősége közt megkötött paktum alapján jött létre. A törvénytervezet szerint a községeknek kell munkaközvetítőket fölláttatni; ha egy község erre nem lenne képes, úgy többen egy közös közvetítőt állítanak föl. A költségek egy harmad részét esetleg megtéríti az állam, a többit azonban maga a község tartozik viselni. Ha egy éven belül valamely község vagy kerület nem állítana fel munkaközvetítőt, úgy az állam állít fel ilyet, de a költségek kétharmadrészét behajtja a községeken. A közvetítők személyzete községi alkalmazottakból áll, akiket a városi tanács választ be. A közvetítő vezetőségének megvan az ajánlási joga. Valamennyi közvetítő a kopenhágai intézetnek van alárendelve, ennek az igazgatója egyúttal valamennyi közvetítő igazgatója is és mint ilyent, a király nevezi ki. A többi közvetítő „pártatlan vezetőjét” a községi tanács választja; azonban a kormánynak is meg kell őt erősíteni állásában. Ha a községi tanács nem tudna meg egyezni a vezetőben, úgy a közvetítő élére a kormány nevez ki valakit. A vezető mellé hat, Kopenhágában tizenkét tagból álló felügyelő-bizottság választandó, részben munkásokból, részben munkaadókból. Ezeket a községi tanács választja, csupán Kopenhágában nevez ki két tagot a belügyminiszter. A hivatalok szorosan együtt működnek a munkanélküli segélyt nyújtó pénztárakkal, ezeknek tagjait *szóron hívül kötelesek* közvetíteni. A munkaközvetítés úgy a munkások, mint a munkaadók részére díjtalan.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes**,
az Országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító-pénztár
s. titkára.

Ismételten kérjük a munkásbiztosító-pénztárakat, hogy zárszámadásaikat és egyéb közlendőiket Dr. Halász Frigyes címére (Dohány-u. 73.) szíveskedjenek küldeni.

Törvényes kibújás a baleseti teher- viselés alól.

Az 1907 : XIX. t.-c. baleseti teherviselési rendelkezéseinek egy nagy hiányát vetették felszínre a balesetbiztosítás újabb fejleményei. Az 1907 : XIX. t.-c. ugyanis a baleseti terhek túlnyomó részét a költségfedezeti elv alapján osztja fel a munkaadók között, de nem gondoskodik arról, hogy az esetben, ha a költségfedezeti üzletágba tartozó egyes üzemek vagy üzemcsoportok kiválnak az országos pénztárból, úgy az illető üzemekben addig felmerült balesetek terhei ne maradjanak az országos pénztárban maradó költségfedezeti érdekeltég nyakában. A minisztertanács 1910. évi augusztus hó 14-én kelt 4614 sz. rendelete az állami üzemeket kivonta a balesetbiztosítási kötelezettség alól, azonban az 1907 július 1-től 1910 augusztus 14-éig ezen üzemekben előfordult balesetek kártalanítása továbbra is az országos

pénztár feladata, s így az állami üzemek ezen sérülteinek járadékát továbbra is az országos pénztár költségfedezeti üzletágába tartozó ipari érdekeltég fogja viselni. Épen az utolsó hetekben állapította meg az állami munkásbiztosítási hivatal ítélete egy ilyen állami üzemi sérültnek járadékigényét az országos pénztárral szemben. Az 1912: VIII. t.-c. az iparigazolvánnyal dolgozó cséplőgéptulajdonosok üzemait vonta ki az országos munkásbiztosító pénztárból s utalta át az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédpénztárba. Az 1907 július 1-étől 1912 március 1-éig ilyen üzemekben történt balesetek terheit azonban ugyancsak az ipari érdekeltég fogja továbbra is viselni. Az ármentesítő társulatoknak az országos pénztárból való kivonása esetén ugyanez az igazságtalanság megismétlődne. De a T. 10. §-a folytán nap-nap után ismétlődhetik ez a sérelem, mert a T. 10. §-ában megjelölt üzemek egyszerűen kiszabadulhatnak az országos pénztárból, – csupán a T. VII. fejezetében előírt kártalanítást biztosító nyugdíjszabályzatot kell alkalmazottaik részére készíteniök s akkor a törvény életbelépte óta üzemükben eddig felmerült összes balesetek terheitől menekülhetnek s azokat egyszerűen a többi ipari érdekeltégre toltatják.

Ez tőrhetetlen állapot. Ha a törvényhozás a költségfedezés rendszerét fogadta el, úgy gondoskodnia kellett volna arról, hogy olyan üzemek, amelyek a költségfedezés alá tartoznak, egyáltalán ne legyenek kibocsáthatók az országos pénztár keretéből – ezt kívánta volna nemcsak a finaciális, hanem a szociális szempont is. Vagy pedig számolni kellett volna azzal, hogy abban a percben, midőn valamely üzem kiválik az országos pénztárból, az illető üzem az országos pénztárra nézve ideiglenes üzemmé válik s így a kiváláskor az eddig felmerült összes balesetek után a megfelelő tökefedezeti összeget tartozik letenni. Az 1907: XIX. t.-c.-nek ezen hiánya onnan ered, hogy figyelmen kívül hagyta azt a lényeges különbséget, mely a magánbiztosítási üzletekben fizetni szokott biztosítási díj s a munkásbiztosítás költségfedezési járuléka között fenforog. A magánbiztosítási díj úgy van már eleve megállapítva, hogy azzal a biztosító előre fedezi a jövő összes terheit, ellenben a költségfedezeti járulékkal a biztosító csak a múlt terheit fedezte. Az 1907: XIX. t.-c. alapján azonban az országos pénztárból kivont üzem a költségfedezeti járuléka megfizetése után a jövő terhei alól is mentesül.

Az 1907: XIX. t.-c. hiányos rendelkezése tehát a törvény céljával ellentétben gyakran nem azt eredményezi, hogy a balesetekért való egyéni felelősség az öszszesség felelősségévé változik át, hanem azt, hogy egyes munkaadók az 1907: XIX. t.-c.-ben szabadalmazott út-irány (10. §.) betartásával egyszerűen kibújhatnak már megtörtént balesetekért való felelősségük alól.

Ilyképen teljesen megvilágítva a 10. §. – a betegségélyezésre vonatkozó részét nem tekintve is – rendkívül káros pontjaként jelentkezik az 1907: XIX. t.-c.-nek. Ez a §. bünt követ el az alkalmazottakkal szemben, midőn megengedi, hogy egyes üzemek az alkalmazottait megfosszák attól az előnytől, hogy a vég nélküli rendes bírósági perek elkerülésével, köz-igazgatási utón, az országos pénztártól követelhesenek kártérítést. De bünt követ el ez a §. a munkaadókkal szemben is, mert lehetővé teszi, hogy az alkalmazottait a nyugdíjszabályzat megalkotásával az országos pénztárból kivonó munkaadók egyúttal az eddig felmerült balesetek terhet teljesen a többi munkaadóra hárítsák át.

H. Fr.

A M. É. O. Sz. a munkásbiztosításról. A magyar Építőiparosok Országos Szövetsége március 31-én rendkívüli közgyűlést tartott, mely kizárólag a mun-

kásbiztosítás kérdésével foglalkozott. A közgyűlés a következő határozatot hozta:

„Kívánja a Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége a munkásbiztos rendszerének olyan átalakítását, hogy annak terhei ne csak (?) a munkaadók amúgy is súlyosan terhelt vállaira nehezedjenek. Ebből a célból az országos pénztár megszüntetése és az állami hivatalnak egyedüli középponti szervül való megtartása mellett kívánja a munkásbiztosítás teljes államosítását, terheinek adó alakjában a polgárságra való kivetését olyanformán, hogy minden adókönyvben munkásbiztosítás címen külön rovat legyen, amelybe az állami adó százalékarányában vettessék ki a biztosítási járulék évi összege is. Ha ez az indítvány, amelyhez azonban, mint igazságos alaphoz, a MÉOSz. erősen ragaszkodik, azonnal keresztülvihető nem volna, az államosítás sürgős behozatalával egyidejűleg intézkedést kívannak olyan irányban, hogy a munkaadókra nézve úgy a betegsegítő, mint a balesetbiztosító ágazatnál a munkások egyénenként való bejelentésének kötelezettsége szűnjön meg. (!) A betegsegítő-pénztári kezelés a balesetitől teljesen külön választások. A kezelési költségeket mind a két ágazatban kizárólag az állam viselje. A betegsegítés segítségköltségét pedig egyharmadrészben a munkás és egyharmadrészben a munkaadó viselje. A balesetbiztosítás bizasék egy külön ezzel az ügkörrel foglalkozó, államilag garantált kölcsönösségi alapon álló intézetre, amely – úgy, mint azelőtt – a munkásbiztosításról szóló törvény életbelépte előtt tisztán a kifizetett munkabérek előre megállapított percentje ellenében biztosítaná az összes, alkalmazva volt munkásokat és kártalanítaná baleset esetére. A kezelési költségeket ennél az ágazatnál is kizárólag az állam, a segítségből eredő költségeket pedig felében az állam, felében pedig a munkaadók kellene, hogy fedezzék. A munkaadók természetesen abban a tekintetben a legmesszebb menő ellenőrzésnek legyenek alávetve, hogy a munkabérösszeállításukban a kifizetett összeg legutolsó fillérig fölvéve legyen és minden náluk alkalmazott munkás szerepeljen. Az ez ellen vétőket a legszigorúbb büntetés érje. Kéri továbbá a törvénynek oly irányú módosítását, hogy a betegség és baleset esetére való biztosítás jótéményeiben a segítségre ugyancsak rászorult önálló iparosok is részesüljenek”.

A színházi művészi személyzet biztosításának rendezése céljából az Országos Színészegyesület és az Országos Pénztár között megindult tárgyalások egyelőre megállapodáshoz nem vezettek. Az Országos Színészegyesület kívánsága az volt, hogy csak *I. évi október hó 15-étől* kezdődőleg legyenek kötelesek a színigazgatók a művészi személyzetet a pénztárba bejelenteni, hogy addig módjában legyen a Színész Egyesületnek rendkívüli közgyűlést összehívni és ott a pénztári biztosítás által teremtett helyzetnek megfelelően módosítani a jelenleg érvényben levő színészi szerződés-mintát. Az Országos Pénztár azonban jogilag lehetetlennek tartotta, hogy a biztosítási kötelezettséget mindkét fél részéről vitán kívül helyező megállapodás esetén a biztosításra kötelezetteknek elismert személyzet bejelentésére 4-5 havi halasztás adassék. A megállapodás tehát a bejelentés kezdőpontjának kérdésén egyelőre meghiúsult.

A községi alkalmazottak biztosítási kötelezettsége. Eddig úgy tudtuk, hogy a betegség esetére való biztosítási kötelezettség kérdésében az 1907 : XIX. t.-c. által teremtett jogállapot szerint csak négy fórum hivatott végső fokon dönteni: a kereskedelemügyi mi-

niszter (a bejelentési kötelezettség szempontjából) a Curia (a járulékfizetési kötelezettség szempontjából) a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal, (a segélyek szempontjából) és a közigazgatási bíróság (a kórházi ápolási költségek szempontjából). Most a jogegység és összhang fokozása céljából ezen hatóságokhoz egy ötödik, a m. kir. belügyminisztérium csatlakozott, s Arad város közgyűlési határozatának felülbírálása során kimondotta, hogy az arad-városi alkalmazottak a T. 10. §-a alapján nem kötelezett tagjai a pénztárnak. A város ez alapon – hír szerint – összes alkalmazottait ki fogja jelenti a pénztárból s a már eddig befizetett 6000 korona járulékot is vissza fogja követelni. A helyzet azonban az, hogy a belügyminiszter állásfoglalása csupán a várost köti, amelynek a miniszter a felügyeleti hatósága, a pénztár azonban a miniszteri állásfoglalást nem köteles respektálni, s a várost és pénztárt egyaránt kötő határozatok hozatalára hivatott rendes bíróság elé fogja terjeszteni az ügyet eldöntés végett.

Az **O. M. B. P. igazgatósága** f. hó 4-én tartotta rendes havi ülését *Garbai* Sándor elnöklése alatt. Az ülésen dr. *Andor* Endre miniszteri osztálytanácsos-bíró, mint az állami munkásbiztosítási hivatal kiküldöttje, részt vett. Az igazgatóság elhatározta, hogy a *marosvásárhelyi ker. pénztárnak* rendelkezésére bocsátja azon összeget, mely a vele szemben pernyertes orvosok követelésének a per végső fokon való eldőltségig való biztosítására szükséges. Kimondta az igazgatóság, hogy *ha a baleset esetére önként biztosított* az esedékes balesetbiztosítási díjat befizetni elmulasztja, az alapszabályok 15. §, 5. pontja nem úgy alkalmazandó, hogy a fizetés elmulasztása után az illető azonnal törleendő a biztosítottak sorából, hanem ez esetben a tag értesítendő a befizetés elmulasztásáról és *különböni törles terhe alatt felhívandó a biztosítási díjnak záros határidőn belüli befizetésére*. Bár a betegség esetére önként biztosítottak tagságának megszűnésével ez alkalommal az igazgatóság nem foglalkozott, kétségtelen a fentiekből, hogy ugyanaz az eljárás alkalmazandó az alapszabályok 15. §. 3. bekezdése esetében is. – A M. Á. V. egy alkalmazottja, ki a M. Á. V. nyugbérpénztárnak tagja, üzemi balesetet szenvedett, s a budapesti választott bíróság neki *nyugbérpénztári tagsága dacára állandó járadékot* ítelt meg. Az országos pénztár igazgatósága elhatározta az ítéletnek az állami hivatalhoz való megfelelő bejelentését annak elvi eldöntése végett, vajjon a M. Á. V. nyugbérpénztára nyújt-e a T. VII. fejezetében körülírt kártalanításnak megfelelő nyugdíjigényt tagjainak s így a nyugdíjintézeti tagság mentesíti-e a M. Á. V. alkalmazottakat a T. 10. §-a alapján a balesetbiztosítási kötelezettség alól. Ha az állami hivatal is meg fogja a sérültnek ítélni a járadékot, úgy természetesen *a nyugdíjintézeti tagok is bevonandók lesznek az országos pénztári balesetbiztosításba s a M. Á. V. utánuk is köteles lesz a baleseti járulékot fizetni*. Elfogadta az igazgatóság a „Süddeutsche Eisen- und Stahl-Berufsgenossenschaft”-tal a T. 6. §-a alapján létesült azon megállapodást, hogy azon ideiglenes munkateljesítésre (szerelésre) Magyarországra küldött némethonosságú munkások, kik nevezett Berufsgenossenschaftnál vannak biztosítva, magyarországi működésük alatt is az illető Berufsgenossenschaft biztosítási kötelékében maradjanak. A Kereskedelmi Bankkal kötött *6 milliós kölcsönügyletnek az állami hivatal által történt jóváhagyását és ez alapon a kölcsönügyletnek az elnökség által történt végleges perfektualását az igazgatóság tudomásul vette*. *Ziegler* Ágost cég kérelmére az igazgatóság a

nevezett céggel a Bácsbodrog vármegye területén működő helyi szervek sérvkötő és látszerészeti szükségleteinek szállítására vonatkozó *szereződést felbontotta* s a szállítással Keleti J. és Garai és társa cégeket, illetve az optikai szükségletek szállításával a Juszt Ferenc céget bízta meg. Több *pénztári orvos nyugdíjügyének* és számos pénztár *kölcsönügyének* letárgyalása után körülbelül 400 *baleseti sérült kártalanítási ügyében* hozott határozatot az igazgatóság, s azután üzembesorozási ügyekre tért át, s az állami hivatal 11. számú biztosítási tanácsi elvi határozata alapján 24 *eddig besorozva volt dohánybevéltő hivatalt, illetve raktári,* az állami hivatal 17. sz. biztosítási tanácsi elvi határozata alapján pedig 460 *eddig besorozva volt lift-üzemet mentett fel a balesetbiztosítási kötelezettség alól.* Hosszabb vitát provokált a *bányüzemek besorozására* vonatkozó határozat. Az országos pénztár igazgatósága már 19.11. december 14-én besorozta a baleset esetére biztosított üzemek közé *azon bányákat, melyek olyan alkalmazottakat foglalkoztattak, kik a bányatársuládnál baleset esetére biztosítva nincsenek vagy a múltban biztosítva nem voltak.* Az állami hivatal ezen határozatot megsemmisítette, de pusztán azon formai okból, hogy ezen ügy december 14-én napirendre tűzve nem volt. Az igazgatóság a december 14-iki határozat tartalmát most újból magáévá tette. Majd a kerületi pénztári állás szervezési, az orvos-, gyógyszerész-, önkéntes tagsági, pót járulékos-ügyek, székházépítési és helyiségbérleti ügyek letárgyalása után a gazdag tárgysorozatú ülés berekesztetett.

Pénztári zárszámadások. A m a g y a r ó v á r i ker. pénztár 1911. évi taglétszáma 4423 volt, (1910-ben 4372) járulékbévétele 94.098 kor.-ra (1910-ben 81.688 kor.-ra) rúgott. A pénztár az 1911. évet 1737 korona hiánnyal (1910-ben 2878 kor. felesleg) zárta. Járulékhátraléka 17.539 kor., vagyis a járulékbévételek 18.6 százaléka, (1910-ben 13.6 százalék). Táppénzre a járulékbévételek 29.3 százalékát (27.2 százalék) orvosi költségre 22.5 százalékát (21.4 százalék) segélyezési kiadásokra általában 81 százalékát, kezelési költségekre 22.2 százalékát, (19.9 százalék) személyi-kezelési kiadásokra 14.9 százalékát fordította a pénztár. A járulékhátraléknak 14 százaléka tartalékolatott a mérlegben.

A *máramarosszigeti* ker. pénztár 8198 (910-ben 6768) átlagos taglétszám mellett 163.680 kor. járulékbévétele (1910-ben 115244 kor.) ért el. Az 1911. év 8925 kor. felesleggel (1910-ben 8231 kor.) zárult. A járulékhátralék 99.127 kor. (60.5 százalék, - 1910-ben 69 százalék volt). Táppénzre a járulékbévételek 22.7 százalékát (1910-ben 20.1 százalék) orvosi költségre 15.3 százalékát (1910-ben 15.3 százalék), segélyezési kiadásokra összesen 65.2 százalékát, kezelési költségekre 21 százalékát (1910-ben 21 százalék), személyi kezelési kiadásokra 16.3 százalékát költötte el a pénztár. A járulékhátralékoknak 19.3 százaléka tartalékolatott.

Az államkincstár és az Országos Pénztár között a pénzügyminiszter vezetése alatt nagyfontosságú tárgyalások indultak meg, melyeknek célja az állam és az országos pénztár közötti fenforgó összes pénzügyi természetű viták elintézése. A tárgyalások anyagát egyrészt az *állami alkalmazottak után visszamenőleg fizetendő járulékok* ügye, másrészt pedig az országos pénztárnak az állam által viselendő *igazgatási költségei* (T. 115. §.) képezik. A tárgyalások kedvező eredménnyel kecsegtetnek és remélni engedik, hogy megszűnik az az állapot, hogy a munkásbiztosítást épen a törvényileg létesítő állam részesíti legkevésbé támogatásában.

Új szakorvosok az O. P.-nál Hogy az orvosi felülvizsgálatra az országos pénztárhoz berendelt baleseti sérülteket ne kelljen idegen szakorvosi felülvizsgálatra utasítani, az országos pénztár az orvosi felülvizsgáló állomáshoz újabban három szakorvost szerződtetett: Dr. *Lévai* Lajos egyet. m. tanárt a *belgyógyászati*, dr. *Herzog* Ferenc egyet. m. tanárt az *ideggyógyászati* és dr. *Scholz* Kornél egyet. m. tanárt a *szemészeti* felülvizsgálatokra.

Elmaradt autonómiafelfüggesztés. A szentgotthárdi kerületi pénztár közgyűlése az alapszabályokba rendelkezést vett fel az iránt, hogy az elnök és az alelnökök megfelelő *tiszteletdíjban* részesíttessenek. Az állami munkásbiztosítási hivatal ennek jóváhagyását megtagadta, a szentgotthárdi ker. pénztár azonban *határozatát fentartotta*, s az autonómia tagjai kifejezést adtak azon szándékuknak, hogy ha az állami hivatal most sem hagyná jóvá ezt a rendelkezést, úgy tisztjükről valamennyien lemondanak. Az állami munkásbiztosítási hivatal erre felkérte az országos pénztárt, hogy járjon el a szentgotthárdi ker. pénztárnál az ügy megfelelő elintézése érdekében, *nehogy a hivatal kénytelen legyen az autonóm szerveket feloszlatni.* Az országos pénztár dr. *Szemenyei* Kornél aligazgatót küldte ki Szentgotthárdra, ki az autonómia tagjait meggyőzte arról, hogy kívánságuk a jelenlegi törvény keretében (131. §.) keresztülvihetetlen, s ily módon sikerült a szentgotthárdi ker. pénztárt egy autonómiaválságtól megmentenie. Az országos pénztárnál őszinte örömet okozott az állami hivatalnak azon bölcs és mérsékelt eljárása, hogy a végső eszközök igénybevétele helyett az országos önkormányzati szerv közbenjárása útján szerzett érvényt a törvény rendelkezéseinek.

Betegsegélyezési ügyekben és időleges baleseti járadékok tárgyában hozott választott bírósági ítéletek megfeleltetése. A T. 167. §-ának utolsó előtti bekezdése szerint a betegsegélyezési ügyekben és időleges baleseti járadékok tárgyában hozott választott bírósági ítéletek csak annyiban felelősek meg, „amennyiben azok a segélyezési igény megállapítására vagy megtagadására vonatkoznak.” Ezzel a törvény *a pusztán az igény mértékére* vonatkozó fellebbezéseket kívánta kizárni. A T. 167. §-a ezen rendelkezésének mikénti értelmezése tekintetében az országos pénztár konkrét esetben egyik helyi szervének a következő tájékoztatást adta: „Valamint *a több napra vonatkozó táppénzigény nem egy igényt képez, hanem annyi igényből áll, a hány napra a táppénz követeltetik,* s így az olyan fellebbezés, mely arra irányul, hogy több vagy kevesebb napra állapíttassék meg táppénz, mint a hány napra az I. bírói ítélet azt megállapítja, nem az igény mértékére, összegére, hanem az igény megállapítása, illetve megtagadására vonatkozó, s így a T. 167. §-a utolsó előtti bekezdésében megengedett fellebbezés, - úgy az idegen orvosi költségek megtérítésére irányuló igénynél is az idegen orvosnál vagy az idegen orvos által tett *minden egyes látogatás költségeinek megtérítése külön igényként szerepel.*

Az Erzsébet-Szanatórium a munkásbiztosító pénztáraknak. Az Erzsébet királyné szanatórium közölte az Országos Pénztárral, hogy minden tíz, a szanatóriumba utalt beteg tag után egy beteg tag három hónapon át való ápolását díjtalanul elvállalja.

A lóidomítók biztosítási kötelezettségére vonatkozó kérdésre az Országos Pénztár azon véleményéről értesítette a kérdést feltevő helyi szervét, hogy a lóidomítók alkalmazottai az 1907 : XIX. t.-c. 1. §.. 2. pontja alapján biztosítási kötelezettség alá esnek.

Munkásbiztosítás Romániában. Románia is bevonul azon államok sorába, mely kötelező biztosítás útján kíván gondoskodni a beteg, balesetet szenvedett, rokkant és elagott munkásról. A kereskedelmi miniszter elkészítette a vonatkozó törvényjavaslatot és az jelenleg a parlament előtt fekszik. A betegség esetére való biztosítás céljából a törvény betegsegélyző pénztárak föllállítását tervezi, amelyeknek legalább 200 tagjuk van. A díjakat felerészben a munkáltató, egyegyedrészben a munkás, egyegyedrészben az állam fogja viselni. A biztosított tag kap orvosi segélyt, gyógyszereket és a betegség esetén táppénzt, elhalálása esetében pedig a családja temetkezési segélyt. A beteg-táppénze átlagos keresetének 50 százalékából áll, ha nős és házikezelés alatt áll; ha pedig nőtlen a biztosított, akkor keresetének 30 százalékát kapja. A munkásnők hasonló segélyben részesülnek a szülés esetén, hat héten át. A balesetbiztosítás összes díjait kizárólagosan a munkáltatók kötelesek fizetni. Ez a biztosítás kötelező lesz az összes ipari munkásokra, akik gépekkel és motorokkal dolgoznak, az építési, vasúti, hajózási, föld, bányá, mezőgazdasági, malmok, stb. munkásokra. Az üzemeket két veszélyességi osztályba sorolják és pedig a gépire és a különös veszéllyel járó üzemekre.

A biztosított, ha munkaképességét baleset következtében részben vagy egészben elveszti, keresetének 50 százalékáig emelkedő összeget kap; balesetből származó halála esetén pedig 100 lei temetkezési segély fizetendő a hátramaradt családnak; a gyermektelen özvegy férje keresetének egyötöd részét, a 16 éven aluli gyermekek pedig atyjuk keresetének ugyancsak egyötöd részét kapják járadékul. A biztosított nőmunkás törvénytelen gyermekei anyjuk halála után ugyanily járadékot kapnak. Az összes munkáltatók kötelesek ezen biztosítás céljából Bukarest székhellyel országos balesetbiztosító szövetséget alakítani.

Az aggróki biztosítás kilátásba helyez a 65 év elérése után évi 150 lei nyugdíjat. A rokkantsági járadék nagysága függ a befizetésektől. A minimum 200 lei 200 heti befizetés után, 208 lei 15 évi fizetés után, 234 lei 20 évi fizetés után, 260 lei 25 évi fizetés után, 268 lei 30 évi fizetés után és a maximum 384 lei 35 évi fizetés után. Ezen biztosításért a díjakat egyenlő arányban tartozik fizetni a munkáltató, a munkás és az állam.

A javaslatból láthatjuk, hogy Románia belátta, miszerint betegség esetére való biztosítást rokkantbiztosítás nélkül kellően fentartani nem lehet, s ezért a két biztosítási ágazatot egyszerre létesíti. Figyelemre méltó az az áldozatkészség, mely a javaslatban az állam részéről megnyilvánul: az állam a betegsegélyezési járulék $\frac{1}{4}$ részét, a rokkantbiztosítási járulék egyharmadát viseli, ezeken felül nagyobb évi fix összegekkel járul úgy a betegségbiztosításhoz mint a rokkantbiztosításhoz s az egész adminisztráció költségeit is viseli.